

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 43 (149), рік вид. IV. 4 листопаду 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

В неділю 4-го листопаду 1928 року
в Українській Православній Церкві (96, Буль-
вар Огюст Бланкі) буде відслужено урочисту
панахиду по бл. пам'яті

С. Петлюрі,

Голові Директорії, Головному Отаманові Військ
УНР.

Париж, неділя, 4 листопаду 1928 р.

На далекій півночі, в п'яті полярної ночі відбувається нова драма: закинуті і забуті на далекому острові Врангеля кілька десятків людей залишилися без харчів, одрізані од усього світу. Їх — 5 росіян та 50 чукчів — вивезла туди ще 1926 року большевицька влада, яка приєднала той острів до Імперії совітів. Цього року пароплав з харчами не міг туди пробитися через кригу, і становище мешканців полярного острова справді тяжке.

На сторінках совітської преси розпочато кампанію на допомогу їм. «На допомогу населенню острова Врангеля», — читаємо великий аншлаг в «Известиях» ч. 241 з 16 жовтня. Подають різні проекти, збирають наради, роблять анкети, друкують статті; обмірковують, як туди дістатися і як допомогти тій маленькій колонії. Виникають плани експедиції аеропланами, собаками, оленями. Останнім часом вирішено виправити туди з Чорного моря з харчами сильний криголом «Лидтке», що обслуговує зимового часу українські порти.

Тяжка драма одбувається на півночі. Та друга — ще страшніша — діється у нас на Україні.

Московські офіціози багато уваги віддають нещасній долі тих 55 людей, тих жертв свого власного червоного імперіялізму, що їх самі в ненаситній жадобі нової землі вивезли і засудили на голодну смерть. Але поруч з тим нічого не знаходимо ми про ті 3 мільйони людей, що голодують на Україні. Про них мовчать. Наш сьогодняшній огляд «З життя й політики» одмічає це злочинне мовчання. До їх долі совітам байдуже.

Генеральний секретар ЦК КПБУ С. Косіор в тій промові, що на їй нам доводилося спинятися минулого разу, ось що говорить про допомогу українській людності, яка потерпіла від неврожаю: «я мушу сказати, що зараз на союзний центр ми розраховувати не можемо, тому, що становище із хлібними запасами залишається поки-що дуже важким... Основні райони союзу, в яких цього року врожай гарний, тільки-но вступають до кампанії. Звідси висновок, що ми п о в и н н і с а м і с о б і д о п о м о г т и (ростріл наш. Ред.), підтягнутися» («Пр. Пр.», ч. 234 з 7 жовтня с. р.).

Отже, рятуйтеся самі. Україна — полишена на власні сили. Але того замало, бо й самим рятуватися не дають. Адже всяка громадська

самодіяльність на окупованих Москвою землях не можлива. А далі, не зважаючи на голод, окупанти не припиняють на Україні, і навіть в районах, захоплених нещастям, «хлібозаготовель». Природне в таких умовах «зниження хлібозаготовель» лякає владу. Та що не припиняють! Йде мова навіть про те, щоби їх підсилити. Той же Косіор покладає іменем партії на партійні організації завдання: «гаразд вивчити причини затамування темпу заготівель і негайно вжити заходів, щоби їх підсилити» (ib).

Вибираючи з рота у голодного останній шматок хліба, далі ввозять збіжжя за кордон. Як повідомляє «Daily Mail», протягом жовтня через латвійські порти вивезено було 12.500 тон жита. Мають вивозити і в листопаді. А головніший з цих портів це-ж Лібава, кінцева станція Лібаво-Роменської залізниці, що її було збудовано спеціально для вивозу українського хліба через Балтійське море.

Здирають далі всякими способами і гроші. Крім податків, позики індустріялізації, ціла низка «добровільних» датків на потреби роботи революційної за кордоном. В ч. 232 «Комуніста» з 17 жовтня ц. р. знаходимо характерну телеграму із Зінов'ївська, тоб-то з округи захопленої неврожаєм. Ось вона: «15 і 16 жовтня на всіх місцевих підприємствах одбулися мітинги, де робітники одноставно обіцяли допомогти Лодзинським ткачам. Почали надходити кошти до фонду страйкарів». З голодних збирають на «фонд страйкарів!» Дбають про всіх і всюди. Не дбають тільки про голодних на Україні, бо те, що зроблено заходами совітської влади в цій справі, — це зроблено про людське око, і це краплина в морі лиха й горя.

Москва знає, що вона ніяк не зможе втриматися на Україні. І цього не ховають од себе тверезіші і розумніші проводирі їхні. Вони знають напевне, що їх панування на українських землях тимчасове, що окупації надійде незабаром край. І знаючи це, дбають про одне: якомога більше взяти з окупованої землі, висмоктати все, що можна, виснажити її. А що більше, виснажити телер людність і знесилити її, то легше тримати її в кайданах до кінця свого панування. А що буде потім з нещасним краєм, про те їм байдуже. Їх гасло — це старе й відоме: «Après nous le deluge!».

Тому то мовчать у Москві і в Харькові про голод на Україні, мовчать і мовчки роблять далі свою каїнову роботу.

За таких умов на тих, у кого нема колодки на устах, на українське

громадянство на інших землях та на українську еміграцію закордоном спадає — бити на гвалт, кричати пробі!

Чи пощастить привернути увагу світу до того лиха, що панує на півдні України, переконати Червоний Хрест та інші міжнародні установи в потребі допомоги голодним в «житниці Європи»? Трудна це річ — нести поміч звідси; ще трудніше навіть у такій простій людській справі чужинцям добитися од совітів можливости працювати на допомогу невеликим совітським підданам, але не можна на те зважати, треба все робити, щоби досягти організації тієї помочі.

Тим то дуже і дуже своєчасною являється ініціатива Генеральної Ради Союзу Українських Організацій у Франції, що її заклик ми умістили в ч. 41 (147).

«В цей час, — говориться в заклику, — коли виясняється, що Україна знов переживає страшні часи, і голод знов загрожує трьом мільйонам її населення, ми, українські емігранти, значучи окупаційну політику Росії, яка направлена на стертя України з лиця землі, піднімаємо наш голос до культурних народів цілого світу з проханням своєчасно знов прийти на поміч нашій країні».

«Ми згадуємо з глибокою подякою міжнародню допомогу нашим батькам, матір'ям і рідним в 1921-22 р. р. Прийдуть знова світлі часи української свободи і незалежності, за які Україна боролася протягом часу між 1917-1920 р. р., одночасно заслоняючи цілу Європу від російського імперіялізму і большевицької анархії, і вона, ми певні, відплатить сторицею всім, хто не дав їй загинути фізично, морально і національно.»

«Во ім'я братерства народів взиваємо на поміч трьом мільйонам українського населення, засудженим на смерть російською окупаційною владою».

Хочемо сподіватися, що заходи Генеральної Ради привернути увагу світа до страшного нещастя, яке поняло Україну, зустрінуть співчуття у всіх колах і еміграції, і українського населення, що перебуває на рідній землі, і що трудне завдання організації допомоги з закордону таки буде вирішено і цього разу.

До питання про легальність уряду УНР.

В ч. ч. 8 і 9 «Тризуба» за біжучий рік було вміщено мою статтю: «Основні конституції УНР», в якій я в конспективному викладі подав історію органів державної влади УНР, аналіз дотичних конституційних актів, законів і постанов та прийшов до висновку, що існуючий за кордоном Уряд УНР посідає легальний титул верховної влади УНР. Цю мою статтю «вшанував» п. Микита Шаповал своєю «критикою», яку й видрукував у своєму органі: «Нова Україна», квітень-червень біж. року (книга вийшла в серії), під назвою: «Занепад УНР. I. Як було справді. II. Як вони пояснюють», стор. 1-42.

Нова праця М. Шаповала з чужої йому області юридичного аналізу та інтерпретації, як своїм «стилем», характерною для автора «барвистою» мовою, густо переквіченою такими «словами» й термінами, яких шануючі себе і своїх читачів пресові органи піде у світі не вживають, так і тенденційністю не уявляє чогось нового, порівнюючи до інших творів цього плодovitого автора і з цього погляду не заслуговує на те, щоб про неї було згадано на сторінках «Тризуба». Коли ж все-таки ми хочемо зупинити увагу читача на висновках статті «Занепад УНР», то робимо це лише тому, що згадана стаття, хоч і підписана одним М. Шаповалом, уявляє собою без сумніву «колективний твір» кількох авторів та повторює думки, які за останній час почали з'являтися не тільки в специфічній пресі п. Шаповала, але й в інших органах (див., напр., «Діло» з 26 серпня б. р.). Через повторювання безліч разів і завідомо неправдиві думки можуть придбати видимість правди в очах непоінформованого читача, як що не знайдуть спростовання. По цим лише мотивам хочу подати тут відповідь на висновки статті: «Занепад УНР».

Автор (чи автори) цієї статті поставили собі завдянням переконати читача, що державний центр УНР не посідає легального титула верховної влади УНР, легальний уряд УНР давно вже перестав існувати, а градіяції законности влади перервлася через порушення Ко. стигудії Трудового Конгресу та через «перевороги» і «узурпацію», що, ніби-то, були доконані С. В. Петлюрою, Радою Міністрів на чолі з І. Мазепою й А. Лівичським та всіма політичними паріями, крім соц.-революціонерів, особливо ж с.-демографами та радикал-демократами.

Всі свої аргументи автор базує на своєрідному тлумаченні закону Трудового Конгресу з 28 січня 1919 р. М. Шаповал стверджує, що Трудовий Конгрес, маючи «правильну уяву про соціальну структуру України, поклав підвалини влади селян і робітників». «Господарь (!?) видав закон про трудові ради, про владу селян і робітників, а не про народоправний, демократичний парламент» (ст. 29). На доказ правдивості свого твердження, М. Шаповал не подає жадних доказів, крім голословних заяв про «політичний реалізм», про соціальну революцію на Україні, про те, що ще Центральна Рада «ставила самостійну, соборну соціалістичну республіку» і т. и.

В дійсності ж Трудовий Конгрес в арт. 5 закону 28 січня проголосив: «Конгрес Трудового Народу України стоїть проти організації робітничої диктатури і висловлюється за демократичний лад на Україні. В цілях закріплення демократичного ладу правительсто УНР разом з комісіями має підготувати закон для виборів в сенс роднього парламенту Великої Соборної Української Республіки». Отже в супереч твердженням М. Шаповала, Трудовий Конгрес проголосив не соціалістичний, а демократичний лад, всенародний, себ-то теж демократичний, парламент, а не владу селян і робітників. М. Шаповал, правда, нагискує на закон про місцеві конгреси та ради трудового народу (ст. 3-5) і кладе його в основу державного ладу, утвореного Конгресом, але й це не так. По перше, місцеві конгреси і ради трудового народу, по думці арт. 6 закону, не являються тими «новими органами влади

на місцях», про які говорить закон, а лише дорадчими та контрольними органами при комісарах, себ-то помішними органами в системі управління; по друге, на підставі арт. 6 закону нові органи влади на місцях «мають бути скликані на основі всенароднього голосування», отже знов таки на основі демократичній, а не по системі селянсько-робітничих рад; по третє, з контексту закону виходить, що місцеві трудові ради мали бути лише тимчасовими контрольнo-дорадчими органами, а не постійними. «На основі всенароднього голосування мають бути скликані нові органи на місцях, а до того місцева власть в інтересах національної оборони повинна належати довіреним правительству УНР-комісарам, які повинні працювати в контакті і під контролем місцевих трудових рад, пропорційно-нально обраних від селян і робітників» (Арт. 6). Таким чином Трудовий Конгрес ухвалив утворення постійних органів місцевої влади на демократичній основі і лише до часу скликання цих демократичних органів допустив владу комісарів під контролем трудових рад. Правдивою основою конституції Трудового Конгресу був послідовно переведений по всій системі державної влади й управління принцип демократичного ладу, починаючи від всенароднього парламенту і кінчаючи всенародніми органами місцевої влади.

Що торкається постанов закону 28 січня про верховну владу, то й тут тлумачення М. Шаповала не зовсім відповідають закону. «Цим законом, пише він, доручено верховну владу на час між сесіями Конгресу (правільніше: до слідуєчої сесії) — Директорії, а виконавчу владу — відповідальній перед Директорією Раді Народніх Міністрів»... «Директорію уповноважено видавати закони, необхідні для оборони Республіки, при чім ці закони мали бути передані на затвердження найближчій сесії Трудового Конгресу» (стор. 2-3). Це все так, але зовсім неправильно твердження автора, що «вищі контрольні функції покладено на окремі комісії, обрані Труд. Конгресом». В законі про контрольні функції говориться так: «виділивши із свого складу комісії з законoпідготовчими і контрольними функціями, які мають розробити законопроекти до слідуєчої сесії Трудового Конгресу, а також допомагати правительству в оздоровленні адміністративного апарату всієї Республіки від контрреволюційних і антидержавних елементів» (Арт. 2). Отже контрольні функції комісії в законі не кваліфіковані, як «вищі», це вже додаток М. Шаповала, який зроблено з метою довести, що комісії мали право контролювати і Директорію та Раду Міністрів. Навпаки, з контексту арт. 2 закону виходить, що під контрольними функціями закон розумів лише контроль над адміністративними органами.

Даті М. Шаповал не звертає уваги, або свідомо замовчує надзвичайно важливу постанову закону 28 січня, а саме, що Трудовий Конгрес визнав «внутрішнє і зовнішнє положення Республіки» настільки загрозою чим і небезпечним, що сам припинив свої засідання і скликання слідуєчої сесії Конгресу, з яким було зв'язано строк уповноважень Директорії, яко Верховної Влади, доручив своїй Президії (це важно) в порозумінні з Директорією — «в найближчий час, коли явиться змога нормальної роботи». (Арт. 4). З цього виходить, по перше, що ще в січні 1919 року Конгрес визнав положення Республіки небезпечним, загрожуючим, при якому нормальна робота Конгресу була неможлива. З дальнішого ходу подій на Україні ми знаємо, що з часу припинення праці Конгресу положення на Україні не тільки не поліпшало, а стало ще більш загрожуючим і небезпечним, і ні разу не було таким, щоб з'явилася змога нормальної роботи Конгресу. По друге, обвинування, які кидає М. Шаповал на адресу Директорії, С. В. Петлюри, Ради Міністрів в «саботажі», в тому, що вони не скликали сесії Трудового Конгресу, являються цілком безпідставними, бо по арт. 4 закону ні Директорія, ні Рада Міністрів не мали права скликати сесію Труд. Конгресу, закон не їм, а Президії Конгресу, доручив скликання слідуєчої сесії. Обставини склалися так, що Президія Конгресу не мала

змогли скликати нову сесію, не тільки по причині небезпечного положення на Україні, але також і через те, що частина членів Конгресу перейшла до більшовиків (крайні ліві), частина лишилася в окупованій більшовиками, чи Денікіном частині України, представники Західньої України роз'їхалися, а решта членів, що була при уряді, не могла скласти законного кворума. Настільки положення з цього погляду було тяжке, видно з того, що з обраних Конгресом комісій, працювала мала їх частина тай то протягом короткого часу. При таких обставинах, незалежних ні від Президії Конгресу, ні від уряду УНР, слідуюча сесія Конгресу не могла бути скликана, і сталося так, що постанови закону 28 січня 1919 р. про верховну владу і порядок законодавства й управління, розраховані на короткий час — між двома сесіями Конгресу, силою трагічних подій невпинної боротьби за саме існування держави, перетворилися в норми постійні й сталі, що зовсім не входило в намір законодавця. Коли б Трудовий Конгрес міг передбачити послідуучі події, то він напевне прийняв би інші постанови та видав би повнішу Конституцію УНР, бо не може держава нормально жити й управлятися на підставі «тимчасових» законів.

М. Шаповал пише далі: «всі органи державної влади і вся їх діяльність можуть бути легальними лише при умові, коли вони «правно» виходять з цього закону». (стор. 2). І це твердження, висловлене в категоричній формі, потребує пояснень. Закон 28 січня передав верховну владу Директорії; всі інші органи влади поставлені в залежність від Директорії безпосереднє, як от Рада Народніх Міністрів, або через Раду Міністрів — владу виконавчу. Отож легальність всіх підлеглих Директорії органів влади, в тому числі й Ради Нар. Міністрів, встановлюється не законом 28 січня, а законами та постановами, виданими Директорією, як верховною владою. Тому лише легальність влади самої Директорії УНР базується на законі 28 січня, ним обумовлюється і через нього в'яжеться з Трудовим Конгресом.

Таким чином, щоб мати право не визнавати Директорію, яко легальну верховну владу УНР, треба довести, що Директорія порушила закон 28 січня і при тому порушила в таких основних точках, в таких основних його засадах, що цим порушенням розірвано традицію верховної влади від Трудового Конгресу та знищено легальний титул влади Директорії. Між тим ось які «порушення» закону 28 січня 1919 р. виставляє М. Шаповал на доказ того, що Директорія і уряд УНР втратили титул легальної влади УНР.

Але раніше, ніж перейти до перегляду обвинувачень Директорії, я дотримуючись хронологічного порядку, мушу відповісти на де-які зауваження М. Шаповала, які хоч і не торкаються прямо основних тез його статті, але служать ніби-то вступом до них. Це, по-перше, зауваження, що поданий мною факт про те, що Славінський, Лотоцький, Вязлов і Стебницький увійшли в склад останнього перед «федерацією» кабінету гетьмана з доручення Національного Союзу «не відповідає дійсності» і що я «вигадав те, чого не було» (ст. 30). Раніше, ніж обвинувачувати мене, краще було б, коли б п. Шаповал заглянув у III том «Української Революції» свого однопартійця П. Христюка, який на стор. 113-114 пише: «Український Національний Союз, здавалось, тріумфував. Генерал Скорупадський і Лизогуб звернулися до Союзу за кандидатами на міністерські портфелі. В. Винниченко заходився формувати кабінет. К а н д и д а т і в б у л о п о д а н о к. І далі оповідається про утворення коаліційного кабінету з кандидатами Національного Союзу, вищепоіменованими членами партії с.-ф.

Далі, постанова Директорії 7 травня 1919 р. викликала дуже цікавий коментар М. Шаповала фактичного порядку здохить прикрими зауваженнями на адресу членів Директорії — Петрушевича, Андрієвського і Швеця про заплідзріння їх в причетності до перевороту Оскілка (стор. 30-31). Але М. Шаповал гадає, що я навів цю постанову для висунення С. Петлюри «на чоло» або збільшення його уповноважень: «всі члени Директорії, мовляв, юридично рівноправні і рівновартні» (стор. 31). Між тим я як раз

хогів зазначити лише голій факт, без жадних висновків, що при «юридичній рівноправності» члени Директорії своєю постановою визнали нерівновартність свою в порівнанні до С. Петлюри. Чому вони так зробили, це докладно вяснив М. Шаповал.

Нарешті, спинюся на зауваженнях М. Шаповала відносно постанови Директорії 13 травня 1919 р. Цією постановою Директорія прийняла до відома лист члена Директорії, П. Андрієвського про те, що він не зможе фактично провадити працю в Директорії, а тому не може нести відповідальности, та ухвалила: вважати п. Андрієвського вибувшим зі складу Директорії. «Що прийняла до відома», то це правильно, зауважує м. Шаповал, а що «ухвалила», то ні». (стор. 31). Чому, питаємо? Тому, відповідає Шаповал, що «колегіальний орган верховної влади не може позбавити свого члена верховних прав проти його волі. Лише сам член верховної колеїї може відмовитись від свого звання і прав, як це зробив Винниченко». На думку Шаповала, Андрієвський не заявив про свій вихід з Директорії, а лише про те, що не зможе фактично брати участі в праці Директорії. Expressis verbis п. Андрієвський, дійсно, не сказав, що він виходить із складу Директорії, але це саме він сказав іншими словами, власне, своєю заявою, що він «фактично не зможе брати участі в праці Директорії і тому за її постанови не відповідає», не означивши при тому її часу, протягом якого він не буде приймати участі в праці Директорії. Бути членом Директорії — це не «звання», не титул, як то думає М. Шаповал, навіть, не право без обов'язку, а право, нерозривно звязане з обов'язком, покладеним на всю Директорію і на кожного її члена Трудовим Конгресом, обов'язком, приймати участь в праці Директорії, яко органу Верховної Влади УНР. Коли п. Андрієвський відмовився від праці і відповідальности, то тим самим він позбавив себе прав і титула, себ-то вийшов з Директорії. Ось як треба розуміти заяву п. Андрієвського. І Директорія цілком правильно ухвалила: вважати п. Андрієвського вибувшим зі складу Директорії». Директорія не ухвалила: «позбавити п. Андрієвського прав члена Директорії, бо така ухвала була б неправильною і зайвою; п. Андрієвський сам по своїй волі одмовився від обов'язків і позбавив себе прав. Тому постановою Директорії з 13 травня 1919 р. має повну юридичну силу. Вона не є жадним «політичним насильством над меншістю», як висловився М. Шаповал. Твердження, що «він (Андрієвський) міг би про невідповідальність заявити і в засіданнях, бо в кожній колеїї якийсь член чи члени можуть заявити і записати в протокол, що не бере відповідальности за постанову більшости» (стор. 31), являється цілковитою юридичною «ерес'ю». Основна суть кожної колеїї полягає в тому, що всі справи вона вирішує більшістю голосів, що постановою більшости вважається постановою цілої колеїї, і що, нарешті, відповідальність за постанови, прийняті більшістю, падає на всю колеїю, а не лише на більшість. Коли б було так, що той, хто голосує в меншості, має право одмовлятися нести відповідальність, годі жадної колеїї не могло б існувати.

Перехожу тепер до обвинувачень Директорії в порушенні закону Трудового Конгресу. 15 листопаду 1919 р. Директорія прийняла постанову, згідно якій за виїздом за кордон членів Директорії А. Макаренка і Ф. Швеця в державних справах, верховне керування справами Республіки та затвердження законів і постанов, ухвалених Радою Народних Міністрів, було покладено на Голову Директорії, Головного Отамана, С. В. Петлюру. Цю постанову М. Шаповал називає «ліквідаційним актом УНР», «останнім актом Директорії» (ст. 11), на тій ніби-то підставі, що це була остання постановою Директорії, як законного органу верховної влади в законному складі. В иншому місці (ст. 31) Шаповал іде далі й проголошує, що й постановою 15 листопаду являється незаконною по тій причині, що «члени Директорії Макаренко й Швець не мали права давати Петлюрі уповноваження підписувати закони іменем Директорії, а Петлюра не мав права приймати такого доручення, бо Директорію Конгрес устано вив, яко орган колеїї я ть н и й»... «Постанова 15 листопаду незаконна тому, що хоч і не юридично, але фактично касує Директорію»

(ст. 31). Дивне по своїй нелогічності тлумачення! Де М. Шаповал вчитав, що Конгрес «установив Директорію, яко орган колегіяльний?» Такої постанови не було. Трудовий Конгрес не встановлював Директорії, — вона існувала до нього, при ньому й після нього. Конгрес лише передав верховну владу існуючій вже Директорії, поповнивши її склад представником від Наддністрянської України. Не утворивши Директорії, Конгрес цілком послідовно не прийняв жадної постанови в справі регламентації її внутрішньої чинності, розподілу обов'язків її членів і т. и. Директорія сама вже, як це було і до Трудового Конгресу, приймала постанови щодо свого складу та інших справ свого внутрішнього розпорядку й чинності. Директорія, напр., прийняла демісію сього Голови В. Винниченка і обрала на його місце С. Петлюру; признала обов'язковою для законності кворума присутність С. Петлюри, прийняла до відома зречення п. Андрієвського. Таким же порядком внутрішнього розподілу обов'язків Директорії, а не членів її, Макаренку й Швець, поклала на обов'язок Голови С. Петлюри верховне керування справами Республіки, який в наслідок такого розподілу обов'язків одержав право затверджувати «іменем Директорії» законні постанови, ухвалені Радою Міністрів. Ця постанова ні в чому не порушувала закону Трудового Конгресу і тому являється і формально й по суті вповні законною. Тим більше, що ухвала Директорії мала тимчасовий характер і була прийнята «на час відсутности з території УНР членів Макаренка й Швеця». До цього ще треба додати, що постановою 15 листопаду Директорія оформила порядок законодавства, який не був означений Трудовим Конгресом (в арт. 3-му закону 28 січня було сказано лише, що Директорія має... «видавати закони»...), але який було встановлено *via facti*, а саме: закони й постанови виготовляла й ухвалювала Рада Нар. Міністрів, а затверджувала іменем УНР Директорія. Отже на підставі вищенаведених пояснень маємо право визнати висновки М. Шаповала про незаконність постанови 15 листопаду 1919 р. абсолютно неправильними.

Після 15 листопаду 1919 р., на думку М. Шаповала, почалася «інтрига» С. Петлюри і А. Лівичького та наступила «повна ліквідація УНР, узурпація влади Трудовим Конгресом» і т. и. Початок ліквідації він відносить на рахунок с.-д. і кабінету Мазепи, які, ніби-то, підготовляли «захват влади», що стався, як він твердить, 14 лютого 1920 р. в Кам'янці, під владою поляків. ЦК с.-д., пише Шаповал, постановою 29 січня 1920 р. вимагав «поставити Петлюру президентом, всю фактичну владу сконцентрувати в руках міністрів гуртка Мазепи під назвою «кабінету» в Раді Міністрів, негайно скликати предпарламент, при чому Рада Міністрів мала видати правно-державний акт. «І це було зроблено 14 лютого 1920 р.» (ст. 32). Скільки правди в цих словах М. Шаповала, буде видно з слідуючих фактів і документів.

Майбутній безсторонній історик, студіюючи надзвичайно тяжкий, майже катастрофічний момент, що його переживала Україна, уряд УНР, політичні партії, армія і населення в кінці 1919 і на початку 1920 рр., з подивом зазначить і належно оцінить твердість і відданість інтересам держави С. В. Петлюри серед хаосу думок, порад, фантастичних проєктів реконструкції влади, взаємних обивувачень, боягузства, зрад і т. д. і т. д. Блок українських демократичних партій: народно-республіканської, хліборобів-демократів та самостійників одним з перших виступив з проєктом реконструкції державної влади УНР. В листі на ім'я С. В. Петлюри з 26 листопаду 1919 р. та в резолюції з 10 грудня того-ж року «демократичні» партії пропанували С. Петлюрі перевести справжній переворот: ліквідувати владу Директорії і позбавити всяких уповноважень її членів, репрезентацію верховної влади тимчасово передати до рук С. Петлюри, як «Начальника УНР», утворити парламентарний кабінет міністрів, утворити Бюро предпарламенту з представників українських політичних партій, яке має ухвалити тимчасову конституцію і т. и. Теж саме запропанували уповноважені ЦК нар.-республіканської партії в листі від 13 грудня 1919 (О. Доценко. Літопис української революції. Кн. 5, стор. 86-97, подано

повний текст цих листів). 29 січня 1920 р. ЦКомітет укр. соціал-демократичної партії виніс резолюцію, в якій, навпаки, вимагав скликання предпарламенту, перед яким Директорія і кабінет міністрів мали скласти свої уповноваження, видання урядом окремого державного акту про унормовання тимчасових форм державного устрою та порядку законодавства, на осьові якого Директорія всю свою владу виконує виключно через Кабінет і Раду Нар. Міністрів (О. Доценко, стор. 170-172). Цю одну резолюцію згадує М. Шаповал і на підставі неї обвинувачує «гурток Мазепи», а в той же час навмисне замовчує, що такі-ж самі вимоги поставили й соціалісти-революціонери: «Обміркувавши проєкт тимчасового закону про форму державного устрою та законодавства і резолюції в цій справі с.-д., фракції УПСР в Національній Раді, група с.-р.-ів ухвалила, що Голова Директорії мусить тимчасово лишитися для репрезентації верхньої влади і то лише за відповідальністю і контролем Ради Нар. Міністрів, членів Директорії Швеця й Макаренка рахувати остаточно вибувшими з Директорії і рішуче позбавити їх всіх уповноважень, які вони ще мають на руках...» (О. Доценко, ст. 172). Отже, як бачимо, не тільки одна партія соц-демократична на чолі з Мазепою, але й партія М. Шаповала — соц.-революціонери і демократичні партії в той мент вимагали від С. Петлюри повної реконструкції влади та скликання предпарламенту, з тією лише різницею, що соціалістичні партії бажали обмеження влади Директорії на користь предпарламенту й Ради Міністрів, а демократичні, навпаки, пропонували диктатуру «Начальника УНР». Мало того, в Кам'янці в січні 1920 р. утворилася Кам'янецька Національна Рада з представників всіх політичних партій, крім с.-д., та різних громадських установ, яка потім самичино оголосила себе Українською Нац. Радою. Вона стала в гостру опозицію до Директорії, не визнавала її за верховну владу, а лише за тимчасовий репрезентативний орган і також вимагала скликання «народного представництва» (О. Доценко, стор. 179-180). Національна Рада пішла найдалше та намірялася до отвертого захвату влади Директорії.

А що-ж С. Петлюра? Як він реагував на всі ці проєкти та пропозиції то стати Начальником УНР, то підлягти контролю Кабінету й Ради Міністрів, то здати владу на руки предпарламенту? Коли він, як твердить М. Шаповал, вів «інтригу», стремів до «самовластя» та узурпації влади, то здавалося б, що це був як раз найбільш підходящий мент для С. Петлюри здійснити свої наміри. Між тим всі ці проєкти й вимоги були зустрінуті С. Петлюрою з роспачем і сумом. «Як це все мені обридло, сказав він... хочая владі, я в тій хвилі можу її скласти на руки якогось повномочного органу, але зараз — деж моральна підтримка для мене в роботі? Я її не бачу... Прямо роспач бере, коли дивився, що ніхто, й не думає про це і куди не кинь, то все сам і сам, — скинути мене завше успіють...» (О. Доценко, стор. 172). Такі слова сказав дійсний С. Петлюра і не міг сказати той «інтриган», «узурпатор», якого утворили у своїх пасквильх Шаповал і К-о.

Головним доказом «перевороту» 14 лютого 1920 р. М. Шаповал виставляє постанову Кабінету Міністрів від 14 лютого, якою було анульовано уповноваження членів Директорії Макаренка й Швеця та ухвалено проєкт тимчасового закону про форму державного устрою та про порядок законодавства. Цей документ М. Шаповал трактує різно: на стор. 13-14 він кваліфікує його, як акт «державного перевороту», повного скасування законодавства Трудового Конгресу і Директорії, як «перерву формально-юридичного і організаційного зв'язку з усією попередньою добою» та як «засновання нової держави під старою назвою УНР з Петлюрою в ролі президента і диктатурою кабінету з соціал-демократів». Цей переворот вчинили, як пише Шаповал: «Петлюра, Мазепа, Лівичиний, Шадлун, Безпалко, Огієнко», (ст. 15). А на стор. 32 Шаповал пише цілком протилежне: «про акти 14 лютого А. Яковлів нічого не говорить, хоч постанови ці були ухвалені

«радою міністрів» (не Радою, а Кабінетом Міністрів) і були через Лівичького представлені Петлюрі, але очевидно Петлюра знав від Лівичького про дійсні наміри Мазепи і К-о, тому постанови 14 лютого мабуть не ухвалив». Два цілком протилежних висновки з приводу одного й того ж акта: то-чим актом Петлюра, Мазепа, Лівичький і т. и. зробили державний переворот, то Петлюра постанови не ухвалив, бо довідався від Лівичького про наміри Мазепи. Один раз М. Шаповал істерично кричить, що Петлюра, Лівичький... зробили переворот, а другий раз твердить, що переворот задумав Мазепа і К-о, Лівичький повідомив Петлюру і той постанови не затвердив. Ось як пишуть М. Шаповал і К-о історію! В дійсності постанова 14 лютого не може бути жадним доказом, вона не була затверджена Директорією і тому не могла дати жадних юридичних наслідків. У своїй статті я цілком ігнорував цю постанову, не тому, що вона «некорисна для радикал-демократів», як інсинуїрує М. Шаповал, а просто тому, що вона, як незатверджена Директорією, не набрала законної сили і жадного значіння для моєї теми не мала. Знов же не затвердив цієї постанови С. Петлюра іменем Директорії не тому, що довідався про наміри Мазепи, а тому що змістом своїм та ухваленого «проекту тимчасового закону про форми державного устрою» вона повторювала проекти політичних партій (в тому числі й однопартійників М. Шаповала), які С. Петлюра раніше відкинув.

Але що значить для М. Шаповала факт, що постанова 14 лютого не була затверджена і не мала законної сили. Цей «клаптик паперу» йому потрібний, щоб потрясти ним перед непоінформованим читачем та проголосити, що сталася «перерва формально-юридичного і організаційного зв'язку» та що «засновано нову державу під старою назвою УНР з Петлюрою в ролі Президента»... Добре. Коли М. Шаповал дійсно є переконаний, що говорить правду, що формально-юридичний зв'язок з Трудовим Конгресом було порвано, закон Трудового Конгресу порушено, утворено нову державу, то здавалося б, цього вже досить для признання Директорії УНР за владу незаконну, позбавлену всякого легального титула. Основна теза автора доказана й кінець. Дальніших «переворотів», нових порушень закону Труд. Конгресу верхня влада нової держави, а не попередньої скасованої УНР, вже й не може зробити, бо те, що вже раз порушено, скасовано, анульовано, не існує, і не може бути знов порушене. М. Шаповал думає інакше, він припускає і навіть доводить, що Директорія УНР після цього першого «перевороту» зробила ще, і не один, а кілька, один за другим йдучих переворотів і порушень головних основ закону 28 січня 1919 р. І це видає з головою М. Шаповала, бо наочно показує, що він сам не переконався ще в тому, в чому хоче переконати читача, — чи дійсно ж цей перший «переворот» є настоящий «переворот», справжній «розрив» з Трудовим Конгресом, чи може слідуючий, другий, третій, четвертий переворот є тим справжнім «переворотом», на підставі якого можна вже сміливо не визнавати Директорії й уряду УНР. Ось чому М. Шаповал не задовольняється цим одним вигаданим ним же переворотом, а з наростаючою силою ненависти й злоби творить нові «перевороти», обвинувачуючи в їх доконанні Директорію УНР і кожний раз все збільшує число специфічних епітетів на її адресу, щедро черпаючи їх із свого на диво великого запасу.

Слідуючий, другий по черзі, переворот, або «державно-переворотницький злочин» М. Шаповал бачить у постанові Ради Міністрів з 21 травня 1920 р., затвердженій С. Петлюрою іменем Директорії, про скасування уповноважень членів Директорії Макаренка й Швеця. Ця постанова викликала найгострішу критику з боку М. Шаповала та дала йому привід до того, що в полемичному захопленні він кинув на мою адресу тяжкі обвинувачення в «недобросовісності», в «науковій нечесності» і в «послужництві». На ці обвинувачення і відповідаю М. Шаповалові тим, що зараз доведу його повну не тільки юридичну, але й звичайну безграмотність. Постанова Ради Міністрів з 21 травня 1920 р. містить в собі буквально слідуюче: «Ухвалена Радою Народніх Міністрів постанова про скасування уповноважень, наданих п. п. членам Директорії Макаренкові А. и Ф. Швецеві в м. листопаді минулого року, і про викликання їх з закордону на Україну».

1) З приводу відновлення праці Уряду УНР і перебрання Міністерством Закордонних Справ провадження цілої закордонної політики, скасувати уповноваження, надані Членам Директорії А. Макаренку і Ф. Швецю в м. Листопаді 1919 року. 2) Визнати необхідним, в державних інтересах, негайне повернення на Україну з закордону Членів Директорії А. Макаренка і Ф. Швеця. 3) Доручити Міністру Закордонних Справ негайно про цю постанову довести до відома як Членів Директорії А. Макаренка і Ф. Швеця, так і всіх дипломатичних представників від Уряду УНР за кордоном. Голова Ради Народніх Міністрів І. Мазепа. Міністр Закордонних Справ Андрій Пивиський. Ім'ям УНР затверджую. Голова Директорії Петлюра. Посвідчив: За Державного Секретаря Керуючий справами Директорії Миронович. 21 травня 1920 р.»

М. Шаповал пише: «А. Яковлів, згадуючи про постанову 21 травня, не може, як правник, подуматись до простої річі: Рада Міністрів, не давши жадних уповноважень членам Директорії, не могла й позбавляти їх уповноважень, даних сувереном (!?) — Трудовим Конгресом... Рада Міністрів не сміла навіть ставити 21 травня такого питання, а Петлюра не смів і не мав права стверджувати таких повстань, бо... один член Директорії не має права позбавляти інших членів Директорії їх прав і функцій» (ст. 33). Для М. Шаповала — «справа — ясна: Мазешина Рада Міністрів і Петлюра 21 травня вчинили ганебне поручення конституційного закону УНР, даного Труд. Конгресом. Це є державно-переворотницький злочин, за який його справці мусять понести кару» (там же). А для мене теж ясно, що М. Шаповал цілком не розуміє того, що ухвалено в цій постанові, або списав у когось свої аргументи, не перевіривши їх, чисто як той учень, що списуючи у товариша, як раз списав тут і те, що потрібно. М. Шаповал є переконаний, що постановою 21 травня члени Директорії А. Макаренка і Ф. Швець позбавляються своїх уповноважень, як Членів Директорії, а в дійсності справа йшла про скасування уповноважень, виданих цим членам Директорії 15 листопада 1919 р. за підписом Голови Директорії С. Петлюри, Голови Ради Нар. Міністрів І. Мазепа і Державного Секретаря Шрамченка. Це були спеціальні повноваження, які уповноважували А. Макаренка і Ф. Швеця брати участь у міжнародній конференції в Парижі, затверджувати фінансово-економічні договори, мати вищий контроль над діяльністю установ УНР за кордоном, заключати прелімінарні договори і політично-мілітарні і т. и. (повний текст у О. Доценка (кн. 4, стор. 319-320). Що справа йшла про скасування цих повноважень, а не уповноважень, як членів Директорії, це видно з самого тексту постанови. По перше, постанова в п. 1 говорить: «скасувати уповноваження, надані Членам Директорії в листопаді 1919 р.» (а Конгрес дав уповноваження 28 січня 1919 р.); по друге, коли б справа йшла про скасування уповноважень, як членів Директорії, то чому ж в п. 2 постановлено — викликати членів Директорії Макаренка й Швеця з закордону для праці і в п. 3 доручено Міністрові Зак. Справ негайно довести про це до їх відома. Коли б дійсно Рада Міністрів скасувала уповноваження Макаренка і Швеця, як членів Директорії, то вона б вважала б їх більше членами Директорії і не закликала до повороту на Україну для праці в Директорії. Очевидно, що були скасовані не уповноваження їх, як членів Директорії, а спеціальні повноваження, які були видані в листопаді 1919 р. і які були точно означені в постанові Ради Міністрів. Питання про те, чи мала право Рада Міністрів, з затвердження Голови Директорії, С. Петлюри, скасувати уповноваження, видані 15 листопада 1919 р., розрішується позитивно, бо уповноваження ці були видані за підписами Голови Директорії С. Петлюри і Голови Ради Народніх Міністрів І. Мазепа, і тому вони, і тільки вони, мали повне право видати ними уповноваження скасувати. Ось який дійсний, правдивий зміст постанови 21 травня 1920 р. Буквальний текст її настільки ясний і недвозначний, що я не вважав потрібним додавати будь які пояснення. М. Шаповал думав інакше; він пустився в тлумачення постанови і при цій нагоді додав від себе те,

чого в постанові не було, і таким чином «явно недобросовісний» та «нечесний» виклад зробив він, М. Шаповал, а не правник А. Яковлів.

Слідуючим, по черзі — третім, «переворотом» М. Шаповал вважає закон 12 листопаду 1920 р. «про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР», і трактує його, як акт, що суперечить і порушує закон Трудового Конгресу. М. Шаповал заперечує правильність мого тлумачення й пояснення цього закону, що я подав в «Тризубі», ч. 9. Я там писав: «По своїм характеру закон про тимчасове верховне управління не є основним конституційним законом, а лише тимчасовим, що звів до купи прийняті раніше постанови та оформив фактичний стан річей, який утворився на підставі закону Трудового Конгресу і в наслідок нескликання Конгресу». М. Шаповал, по властивій йому манері, замовчує першу половину моєї фрази і наскокує на другу. Цим він хоче перенести увагу читача з того, що для нього було невідгидним і що він від читача ховає. А замовчує М. Шаповал те, що закон 12 листопаду не є основним конституційним законом в порівнянні до закону Трудового Конгресу, а законом тимчасовим, що містив у собі правила про розподілення функцій законодавчих і державного управління, в межах, встановлених Трудовим Конгресом, між Директорією, Радою Народніх Міністрів і новим органом — Державною Народньою Радою. Трудовий Конгрес передав законодавчі функції Директорії на час до скликання слідуючої сесії, функції законопідготовчі — своїм комісіям. Після припинення праці Конгресу, в наслідок продовження і загострення «небезпечного військового часу», утворився такий «фактичний стан річей»: сесію Трудового Конгресу не можна було скликати, комісії Конгресу, що працювали де-який час, через тяжкі обставини часу мусли припинити працю, підготовка законопроектів фактично перейшла до Ради Міністрів. Цей фактичний стан річей, що «утворився на підставі закону Трудового Конгресу і в наслідок нескликання Конгресу» — я це повторюю, — і що був оформлений постановою Директорії 15 листопаду 1919 р., і було зафіксовано в законі 12 листопаду 1920 р. М. Шаповал не хоче рахуватися з дійсністю. З його точки погляду, Трудового Конгресу уряд навмисне не скликав — значить порушено закон 28 січня, «Директорію анульовано» — ніби-то постановою 15 листопаду 1919 р., місцевих конгресів і трудових рад не утворено — знов порушення закону, «контролю комісії над урядом не допущено (!?) Жадне з цих тверджень не є правдиве: Конгрес повинна була скликати його Президія, а не уряд, Директорію не було анульовано, закон про конгреси і трудові ради видала Директорія, а не Конгрес, а не утворено їх, як тимчасових допомогівих органів при комісарах, через те, що під час збройної боротьби та постійного пересування фронтів не було можливості утворити більш-менш постійну цивільну адміністрацію на місцях; нарешті, твердження, що контролю комісії над урядом не допущено, являється вже цілком безпідставним і голословним, про що вже було сказано вище. Далі я писав: «по своїм змісту закон 12 листопаду майже нічого нового проти попередніх конституційних законів УНР не вніс». Мій критик некує з цих слів, але не наводить доказів того, що я помилився. Дійсно закон 12 листопаду майже нічого нового не вніс. Сказав я «майже» тому, що цей закон прийняв постанову про утворення Державної Народньої Ради, ніби-то нового органу. Але, по арт. 2 закону про Державну Раду, вона мала бути «тимчасовим органом народнього представництва», що скликався на 1 рік і мав діяти до скликання Парламенту, себ то Державна Рада мала бути тим предпарламентом, скликання якого так добивалися політичні партії, в тому числі і с.-революціонери, на початку 1920 р. Через утворення цього тимчасового органу народнього представництва тепер, на своїй території, давалася можливість участі і певного впливу представникам політичних партій, громадських установ і населення в справах державних, отже це було мірою демократичною, в дусі принципу Трудового Конгресу, а не реакційним чи контр-революційним актом, як його хоче представити М. Шаповал. Головне ж, що Директорія, як була, так і залишалася верховною владою УНР, в її руках згаходилася верховна

владу і відповідальність перед Трудовим Конгресом. Це була основна за-сада закону 28 січня 1919 р. і цілі засади законом 12 листопаду 1920 р. не було порушено. Новим в законі 12 листопаду був лише встановлений п. 4 порядок заступництва Голови Директорії в надзвичайних випадках. Поста-нова Директорії з 15 листопаду 1919 р. передбачала лише випадок смер-ти С. Петлюри і в цьому випадку функції верховної влади мали виконувати члени Директорії, що залишилися в живих. Закон 12 листопаду передбачає всі можливі випадки, коли Голова Директорії з яких будь причин не може виконувати своїх обов'язків; закон встановлює такий порядок тимчасового заміщення Голови Директорії: першим заступником Голови Директорії є Голова Державної Ради, до скликання Ради — Голову Директорії засту-пає колегія з 3-х осіб, а до скликання колегії — Голова Ради Народніх Міністрів. Різниця між законом 12 листопаду і постановою з 15 листопаду 1919 р. міститься також і в тому, що, по закону, Голову Директорії лише тимчасово заступають, тоді як по постанові 15 листопаду члени Директорії, що залишилися в живих, переймають на себе остаточно верховне керування справами Республіки. Закон 12 листопаду 1920 р. ні в чому не порушує закону Трудового Конгресу, в якому випадки заміщення зовсім непередбачені. Закон 12 листопаду не пору-шує і постанови Директорії з 15 листопаду 1919 р., він лише доповнює її встановленням тимчасового порядку заміщення Голови Директорії. Ця новелла закону прийнята була не для того, щоб «прокласти шлях А. Лівіцькому», як то твердить Шаповал (ст. 37), — це неправда, — а в силу кінцевої необхідності збереження державного центру УНР. В момент ухвали закону 12 листопаду 1920 р. в складі Директорії залишився один Голова — С. Петлюра. А. Макаренко і Ф. Швець знаходилися у Відні і, не дивлячись на постанови Директорії з 21 травня і 20 жовтня 1920 р. про поворот їх на Україну для праці в Директорії (обидві постанови були прийняті тоді, коли Директорія й уряд знаходилися на території України), А. Макаренко і Ф. Швець відмовилися вернутися. Мало того, у Відні вони виносили постанови, якими «касували» постанови Директорії, а р. 1921 вкупи з п. Андрієвським зробили навіть спробу — відновити діяльність державного центру УНР у Відні, на що жадного права не мали. Відмовив-шись вернутися до державного центру для праці в Директорії, А. Макаренко і Ф. Швець тим самим по своїй волі вийшли з складу Директорії і перестали бути її членами, бо спеціальні їх уповноваження для праці за кордоном були скасовані, а лишатися членами Директорії, не приймаючи участі в її праці, вони не могли. По цій причині і було встановлено законом 12 листо-паду 1920 р. додатковий і тимчасовий порядок заміщення Голови Дирек-торії. Встановлення цього тимчасового порядку заміщення, по причинам кінцевої необхідності збереження державного центру УНР, державної традиції, легального титула влади УНР, в очах М. Шаповала являється нечуванним злочином проти Трудового Конгресу, який він безграмотно іменує «сувереном» України. Але яке значіння має державний центр для М. Шаповала? Він найбільш лютує іменню через те, що державний центр не розпався, існує. Що йому до легального титулу УНР, коли він поховав її зараз же по виїзді за кордон; що йому до традиції УНР, коли він під тра-дицією УНР розуміє не перманентність, неперерваність та континуїтет законної влади УНР, а те, що «реальна УНР мала уряд з соціалістів, со-ціалізувала землю; видавала закон про владу трудову, владу селян і ро-бітничів», се-то М. Шаповал під традицією УНР розуміє просто внутріш-ню державну політику, що залежить від того чи іншого взаємовідношення політичних і соціальних сил даного менту, а тому нестала, перемінну, протилежну традиції законної державної влади.

Оце всі «докази», які подає М. Шаповал, щоб довести, що існуючий уряд УНР не має традиції від Трудового Конгресу, ні легального титула, отже є незаконним і самозванним. Всі ці докази ми розглянули спокійно і об'єктивно і на підставі аналізу та тлумачення тих же законів і постанов, які використав і М. Шаповал, довели, що як ці акти, так і загальна відомі факти з доби нашої визвольної боротьби, неперечно свідчать, що державний

центр і уряд УНР посідають всі законні права і легальний титул влади УНР. Ці права і титул уряд УНР не узурпував, не захопив від якогось иншого законного уряду УНР, а дістав від Української Конституанти, від Трудового Конгресу. Уряд УНР тримає легальний титул влади УНР не тому, щоб з ним були зв'язані якісь персональні вигоди для його членів, як це уявляє собі М. Шаповал, і не з жадоби до влади, а тому, що права верховної влади були «покладені» на Директорію волею Трудового Конгресу. Доки Трудовий Конгрес, чи инший рівний йому орган виявлення волі Українського Народу, не ухвалить перебрати на себе покладені на Директорію права верховної влади, доти Директорія УНР і той, хто її нині на підставі закону 12 листопаду 1920 р. заміщає, мусять ці права зберігати непорушно, бо не мають права їх ні передати комусь, а ні відмовитись від них.

На закінчення пояснень, які я мусів подати тут для спростовання неправди, наклепів та інсинуацій М. Шаповала на живих і на мертвих, зазначаю ще, що М. Шаповал загрожує урядові УНР, всім «узурпаторам» — радикал-демократам суворим судом визволеної України, судом Трудового Конгресу, з якого «здоровими не вийдете!» Нестрашні ці загрози! Уряд УНР і ті, хто його визнає та підтримує, не бояться п р а в д и в о г о суду Українського Народу, вони готові дати відчит у всіх своїх вчинках, бо не почувають за собою жадної вини. Буде суд суверена України — Народу Українського, буде й вирок, а до того ніхто не сміє, а п. п. Шаповал і К-о найменше, судити «судом неправедним» тих, хто продовжує на вигнанні працювати на користь батьківщини, зберігаючи непорушно легальний титул УНР.

А. Яковлів.

З життя й політики.

Нова фракційна боротьба. — Стан партійного активу. — Серед кандидатів до партії. — В комсомолі. «Туга» по надзвичайних заходах. — Хуліганство і комунізм. — Поміж кандидатів в студенти. — «Перебої» в постачанні.

Черговою подією, на якій спиняється з тривогою і занепокоєнням увага партійних кол на Україні, є початок нової фракційної боротьби в комуністичній партії. В середніх числах жовтня оголошений в совітській пресі лист ЦК КПБУ до всіх членів партії («Пролетарій» ч. 236 з 10 жовтня), в якому констатується наявність в партії правого ухилу, що обстоє звільнення темпу індустріялізації і закликає до компромісу з селянством; ЦК закликає всіх членів партії остерегатися од всяких збочень од лінії XV з'їзду і провадити енергійну боротьбу з новими фракціоністами, які, мовляв, проповідують захований меншевізм.

Таким чином наявність нової «сколки», нової фракційної боротьби в партії є офіційльно оголошено. З московської совітської преси ми знаємо, що події, які відбуваються в лоні КПБУ, являються лише відгуком подій московських, конфлікту між московською організацією і центральним комітетом, за яким, як твердить освідомлений, звичайно, кореспондент «Соц. Вест.», криється конфлікт між Риковим і Сталіним. В що вилюється дальші події, які розміри приїме міжфракційна боротьба, про це, розуміється, ворожити тепер рано. Але представляється цікавим для належного орієнтування в цих дальших можливостях зібрати ті дані про сучасний стан КПБУ, які подає останній час совітська преса, з'ясувати, як уявляють міцність і організованість своєї партії ті, що стоять на її чолі.

В ч. 235 з 9. X «Комсомольця України» подано текста доповіді Косіора,

новопризначеного після одходу Кагановича фактичного диктатора України, про стан партії і її завдання. Виймаємо з цього доповіді найбільш цікаві признання: «У взаєминах з селянами, по лінії села лежать головні труднощі нашої роботи... Хлібозаготівча кампанія показала, що ми з успіхом використали основний політичний капітал, нагромаджений нами на селі в наслідок роботи серед бідноти. Та я вважаю, що нині цього капіталу, коли мати на увазі наступні завдання, надзвичайно мало і цілком не досить (підкреслення скрізь наше, В. С.). Ми маємо на селі досить загострене становище, звісно не в тому розумінню, що нас покинув середняк, а в тому, що ми маємо нині нечувану активність куркулівства, яке виступає проти нас одверто, посідає цілком контр-революційну позицію. Глутайство змагається використати кожен щілину, куди тільки можна пролізти, щоб підірвати нашу роботу... Нашій партії, особливо на Україні, де обставини особливо складні, де ми маємо справу з куркулем значно культурнішим, ніж куркуліство інших частин союзу, де цей куркуль має за собою певні кадри інтелігенції, нам треба буде вдесятеро посилити політичну активність і нашу організаційну роботу на селі».

Офіційний виступ московського диктатора мусів бути видержаний в можливо оптимістичних тонах. Через те Косіор мусів направити свої удари лише проти куркуля, запевняючи, що з середняками все мається гаразд. Нам вже доводилося в попередніх оглядах цитувати цілком авторитетні партійні документи, які свідчать, що справа для комуністів стоїть дуже непевно як у куркуля, так і у середняка. Зробивши цю поправку до висновків Косіора, мусимо констатувати, що по-за тим він виразно і яскраво зазначив ті труднощі, які стоять перед партією. Де ж ті сили, з якими партія має побороти перешкоди, розв'язати складні завдання? Ось кілька фактів для виявлення тих сил, якими розпоряджає КПбУ. В Харківській окрузі, отже в організації, що знаходиться в самому осередку соціалістичної творчости, переведена перевірка кандидатів до партії. Перевірка виявила (стаття Самофалова «Что выявила проверка кандидатов Харьковского округа». «Пролетарий» ч. 238 з 12. X), що комячейки уділяли дуже мало уваги політичному вихованню своїх кандидатів. В результаті під час перевірки один з кандидатів на питання: «з кого складається совнарком» дав відповідь: «з відповідальних робітників». Другий кандидат на запитання: «хто такий Петровський» відповів: «Петровський — завідувачий совітською владою аж на цілу Україну». Судовий свідчий, кандидат у члени партії з 1925 року, на запитання: «Хто такий Керельський», сказав: «відповідальний член партії, брав участь в 1917 році в Празькій конференції в справах війни, брав участь при зав'язанні берестейського миру з Польщею і Німеччиною, його погляд на війну: «лі мир ні війна». Спостерігаються факти, — оповідається в статті далі, — зв'язків кандидатів з заможними елементами; хворобливим місцем є поширення серед них пияцтва. Проте, як здається, такий низький рівень кандидатів на перевірку партійну комісію великого враження не справив; з усіх перевірених (120) кандидатів виключено лише 16, продовжено кандидатський стаж 7, моральний осуд винесено — 3-м. Більшість отже переведена, очевидно, у дійсні члени партії, приєднано до совітського активу і вони мають розв'язати ті складні завдання, про які говорив Косіор. Питання тільки, чи розв'яжуть і як розв'яжуть.

Немаловажне значіння для збільшення партійного активу, як ми знаємо, має комсомол. Як стоїть справа з вихованням і підготовкою там нових комуністичних сил, про це дає розуміння недавню відбуту третій пленум ЛКСМУ. Офіційний докладчик центру Корсунов («Комсомолец України» ч. 234 з 7. X) констатує в роботі організації велике ослаблення зв'язку з робітничою молоддю; масові збори робітничої молоді, по-за партійні конференції останніми часами відбуваються з зменшенням інтересом. По окремих організаціях має місце побутовий розклад і бюрократизація

керівничого апарату. «Всі знають, як низка наших керівничих активістів підпала під ворожий вплив, розсклалася, переродилася, споріднилася з чужим класовим елементом, зрослася з гнилими прошаруваннями, з найгіршими елементами партії, що їх потім виключили. На селі організація не змогла своєчасно протиставити свій вплив зростові впливу куркульських дрібнобуржуазних елементів». Взагалі справа в комсомолі стоїть до того зле, що, як констатує докладчик, «серед окремих товаришів є поширені настрої, що у нас всюди хоровобливі болячки, що навколо організації гнійники, що нема нічого позитивного в роботі комсомольських організацій».

В таких організаціях і такими способами рекрутується партійний актив. Результати цього можуть, розуміється, бути тільки такі, якими вони є. Про них згадає Косіор в уже цитованій нами промові. «Треба сказати, що є в де-кого н у д о т а (очевидно «туга», чи є це вислів не досить українізованого за коротким часом українського диктатора, чи перекраїнізованого співробітника «Комсомольця України», — не відомо. В. С.) по надзвичайних заходах. Ми говоримо — посилюйте хлібозаготовлі, а нам відповідають, инколи заявляючи: «як можна посилювати, спробуйте переконати селянство; ось як би нам дозволили н а т и с к у в а т и, тоді ми відповідаємо за справу... А де-які міркують: коли колективізація, так колективізація на все. І окремі товариші доколективізувалися до того, що довелося зменшити запал». І Косіор оповів збором, як на Звенигородщині совітські достойники стали одбирати примусом землю від селян, щоб на ній улаштувати совхоз.

Знов таки треба зробити поправку до слів Косіора; можна послатися на виступи його колеги Петровського, який авторитетно не раз вказував, що «нудота» (чи «туга» по нашому) по надзвичайних заходах не завжди лишається «нудотою». При моральному і політичному рівневі членів партії туга за часами військового комунізму, коли панував такий привабливий лозунг: «грабуй награбоване», часто густо не лишається лише теоретичною, але перетворюється в реальну дійсність. Але проте Косіор цілком правильно і влучно зазначає той напрям, в якому мріють виявити і дійсно виявляють свою адміністративну енергію дуже численні члени партії. Але поруч з тим є і другий напрям. Про нього оповідає кореспондент «Пролетарія» із Слав'янська (ч. 222 з 23. X). «Міліція і суд завалені справами про хуліганство... В осередкові міста на очах соток людей вечорами відбуваються дикі, безглузді сцени. П'яна матерщина, бійки, напади перехожих стали звичайним явищем». Подається далі хроніка видатніших хуліганських вчинків за два останні місяці.

Публичне зівалтування сімнадцятилітньої дівчини, напад на циркову артистку, напад цілої юрби хуліганів на цирк. Провідники хуліганів, закінчує автор свою кореспонденцію, — комсомольці і фізкультурники. Зівалтував дівчину — член партії, завклубу маталістів; в нападі на цирк приймало участь кілька партійників, які досі не виключені з партії.

Все, що подаємо ми, не є винятки, це — побутові явища в житті керуючої партії, це є те, що складає її буденне життя; це є те, що відповідає рівневі теперішнього партійного середняка. І перед партією з таким складом стоять ті відповідальні завдання, про які говорив Косіор, й поруч з ними поладження заплутаних внутрішньопартійних конфліктів...

* *
*

Яко рендант до того, що сказано вище, хочемо подати матеріал до вяснення рівня тих, що вступають в високі школи на Україні. При старанному переведенні «класового» принципу при прийомі, при необхідності всіляких рекомендацій і відряджень од совітських організацій і установ, цей матеріал характеризує, коли не культурний рівень партійного, то в кожному разі совітського активу. В числі 221 «Пролетарія» з 22. IX уміщено статтю, автор якої робить відкриття, «що наша професійна школа працює погано і випускає неписьменних людей». Щоб довести своє твердження, він наводить низку відповідей, які давали на іспитах

кандидати, що хотіли вступити до ІНО: «В Києві річки тим часом нема», «Волга вливається в Чорне море, Дніпро — в Каспійське», «Гоміндан — відомий робітничий діяч, провідник робітничої партії», «Центральна Рада вибиралася козаками в епоху татарських нападів», «В числі історичних діячів 1917 року був Карло Маркс».

Не треба трактувати цю звістку, як тільки сумний анекдот. Свідчить вона про більше. Про пониження культурности, про здичавіння того покоління, свідоме життя якого розпочалося уже за часів совітської окупації України. Говорить вона про ті труднощі, які виникнуть тоді, коли покоління з таким рівнем культурности стане активним чинником національного життя. Ї вона одним з тих сумних фактів, які вказують, що довго ще нації прийдеться покутувати свій непростимий гріх, — те, що вона не здобула в собі належних сил, щоби дати в свій час належну одсіч північному завойовникові.

* *
*

Ми в сьогоднішньому огляді цілком обминули об'єктивно найбільш важку подію на Україні — питання голоду. Мусимо дати пояснення з приводу цього. Обминаємо справу голоду не з власної волі, а з примусу. Зв'язані ми тим матеріалом, який дає совітська преса, а вона в справі голоду не подає майже нічого. Посереднє пояснення цьому факту можна знайти в одному з останніх чисел «Пролетарської Правди» в статті під естетичним заголовком «Гаддя ворухиться», присвяченій справам емігрантським. Згадується в ній між иншим про те, що еміграція роздуває справу голоду.

Очевидно, совітська преса дбає про те, що б її не роздувати і тому замовчує. Зате зустрічаються звістки про брак продовольчих продуктів по містах «в зв'язку з частковим недородом». В Харькові («Пролетарий» ч. 238 з 12. X) був зроблений доклад в продовольчій справі на пленумі «окрпрофради». В докладі констатовано перебої в постачанні масла. Харьківський «церабкооп» замість місячної норми в 6.000 пудів одержав лише 2.800 пудів. Такі ж перебої існують що-до рижу і крупи. Дуже не гаразд стоїть справа з картоплею. До Харькова приходить дрібна і гнила картопля, якої не хотять брати. Мабуть доведеться видавати картоплю лише на книжки. Так само буде обмежена видача олії. Можливі перебої в постачанні молока.

Такі то невеселі перспективи стоять перед громадянством совітської столиці. А що робиться в голодних районах, про які мовчить совітська преса?

В. С.

3 міжнародного життя.

Німецькі комуністи. — Фронт російських кредиторів. — Американські кредити. — В Румунії.

Німецький уряд не одмовився ще од орієнтації на СССР, але місцеві комуністи що далі, то більше втрачають ґрунт під ногами і то по цілій Німеччині. Тими днями ця втрата комуністичної сили в Німеччині виявилася з математичною точністю, проти якої годі буде сперечатися і самим комуністам. Справа така. Свого часу, коли повстало питання про збудування нового крейсера для німецької військової флоти, не тільки комуністи, але й соціал-демократична партія винесла постанову противитися тому всіма силами. Парламент, однак, проти їхньої волі вирішив цю справу позитивно. Виконувати це рішення довелося уже новому голові ради міністрів — с.-д. Германові Мюллерові. З цього приводу серед німецької

соціал-демократії склалася буря. Багато з місцевих с.-д. організацій по всій країні винесли різкі резолюції, вимагаючи заборони будівництва нового військового корабля. Але кінець кінцем головна управа партії вирішила це тертя в компромісний спосіб. Підтвердивши своє попереднє рішення, партія не зважилася заборонити канцлерові — соціалістові виконати постанову рейхстагу і то ще тому, що Герман Мюллер стоїть на чолі не партійної влади, а до кабінету з товаришами вступив персонально. Цим становищем захотіли покористатися німецькі комуністи, спровоковані до чину Москвою. Вони подали заяву про необхідність всенароднього плебісциту в справі заборони будівництва вказаного крейсера. Комуністи добре знали, що на плебісциті справи вони не виграють, але в наміри їхні входило не виграти справу, а якомога більше пошкодити соціал-демократам. Для того аби якийсь питання було поставлено на плебісцит, згідно німецькому закону, треба до уряду подати референдум, підписаний десятою частиною всіх повноправних виборців. Для сьогоднішньої Німеччини ця десята частина перевищує трохи цифру чотирьох мільйонів. На останніх виборах комуністи мали по-за три мільйони голосів. На їх підтримку сподівалися вони, розпочинаючи референдум, а решту надіялися дістати від обуреної та схвилюваної соціал-демократичної маси, ослабивши та дезорганізувавши тим своїх найближчих ворогів. Надії різко завели. Референдум зібрав всього лише один мільйон двісті тисяч голосів, себ-то безпосередня комуністична втрата на виборних голосах обчислюється приблизно в два мільйони. По окремих пунктах вона розподілюється так: у Берліні зібрано підписів 413 тисяч, а на виборах комуністи мали — 611 тисяч голосів, у Гамбурзі дістали 38 тисяч, а на виборах було — 117 тисяч, у Дюсельдорфі замість 239 тисяч дістали лише 81 тисячу, у Мюнхені з 29 тисяч мають 5 тисяч, в Гаале — з 31 тисячі — 13 тисяч, у Магдебурзі з 18 тисяч лише 4 тисячі і т. и. Німецьке робітництво виявило тим у рішучий спосіб свій нахил остаточно покинути сліпу комуністичну вуличку та вийти на широкий шлях здорової співпраці з іншими верствами свого народу. Москві це, безперечно, не до вподоби, тай не на часі, бо це підкопує розхитану вже й без того «східню» орієнтацію німецької республіки, таку корисну для СРСР.

* *
*

У Лондоні відбувся міжнародний з'їзд кредиторів колишньої Російської імперії. Досі ці кредитори організовані були по окремих державах, заінтересованих у російських боргах, вели свої справи самостійно; тепер вони об'єдналися у загально-європейському масштабі. У наслідок з'їзду утворений був «Міжнародний комітет оборони власників російських позичок», в якому представлені кредиторські організації Англії, Франції, Бельгії, Голандії, Данії, Швейцарії, Німеччини то-що. Комітет проголосив, що він не має на оці жадних політичних цілей. Натомість члени його обов'язуються не складати жадної сепаратної згоди і не приймати участі в тих згодах, що не поширені на всі країни, представлені в комітеті. Цей обов'язок стосується як до згод з владою СРСР, так і з усіма іншими, що придуть їй на зміну. Єдиною метою комітету являється утворення такої спільної організації, яка охороняла б інтереси власників державних, муніципальних та гарантованих цінних паперів колишньої російської імперії. Головою комітету обраний англієць лорд Ревельстон; місця в президії дістали представники французьких, німецьких та голандських організацій.

Найбільшу увагу звернула на себе та обставина, що в цілій справі діяльну участь прийняли представники найбільших німецьких банків, що свого часу брали на себе випуски російських боргів. У Москві ж ця німецька акція викликала не тільки увагу, але й неприкрите обурення та злобу. «Известия», коментуючи цю звістку, говорять просто, що такий крок німецьких банкірів зроблено з ініціативи німецького уряду, а що ціла ця справа являється «антисовітським» політичним кроком, грубо

норушаючи один із параграфів Рапальського совітсько-німецького договору. Марно німецький уряд виголосив офіційну заяву про те, що він не має жадного відношення до банківської акції, яка має характер приватного діла певної групи фінансистів. Совітська преса не повірила цій заяві, бо, як зауважують ті самі «Известия», в ній немає ані слова осуду на адресу німецьких банків.

У цій совітсько-німецькій сварці цікава така річ. Німецький уряд у заяві своїй попереджує німецьких власників російських паперів, що по силі Рапальського договору він, уряд, не має права ставити питання про довинні російські боргові обов'язки. На цьому самому спираються й большевики в своїх протестах, але обидві сторони наче не вірять одна одній і обидві не вірять своєму спосиланню на Рапальський договір. І обидві мають рацію. Бо як-раз другий параграф цього договору обов'язує Німеччину одмовитися від усіх своїх претензій що-до довинних російських боргів, але це одмовлення має силу лише доти, доки совіти не задовольнять нікого і нічим з не-німецьких кредиторів. Досить, щоб большевики в той чи інший спосіб задовольнили кого-будь із кредиторів колишньої Росії, як Німеччина автоматично повертає собі право поставити на чергу дня всі свої претензії.

Між іншим до «Міжнародного комітету оборони власників російських позичок» виявили намір пристати ніхто інший, як і самі росіяне, але їм, явна річ, ввічливо було вказано на двері.

* *
*

Коментуючи факт наведеного вище утворення Міжнародного боргового комітету російських кредиторів, лондонський «Times» песимистично констатує, що власникам російських паперів довго прийдеться чекати, поки їх претензії буде задоволено. Але, на думку газети, важливо вже й те, що ціле це питання поставлено на міжнародній ґрунт, бо тим встановлено певного роду єдиний фронт проти большевицьких кредитних операцій. Властиво цього як раз бояться в Москві, і червоні дипломати й купці зробили все, щоби обійти й розбити цей фронт, звернувши увагу та всю свою силу на мало заінтересовані в російських боргах американські підприємства. З цією метою большевицький Амторг (приватне торговельне представництво ССРСР в Америці) пішов на всі уступки та склав з американською Загальною Електрич. Компанією договір про поставку машин на 25 мільйон.доларів з кредитом на 5 літ. Про цей договір совіти прокричали на цілий світ, пишачучися тим, що ним прорваний антибольшевицький фронт, що до того він являється початком нової американської політики що-до ССРСР, бо Америка, мовляв, стала давати кредити.

Так це й було прийнято європейською опінією, але тепер з'явилися у пресі пояснення, що цілу цю совітську аферу зводять до нічого. Жадних кредитів Америка ССРСР не дає. Ціле замовлення розраховано з поставкою на протязі п'ять літ, і за кожную поставку на протязі року мусять бути оплачені гроші. Таким чином кредит зводиться до 5 міль. на один рік. Крім того в забезпечення цього кредиту большевики мають депонувати в банках золото, платину то-що на повну суму і заклад повертається їм лише тоді, як вони заплачать гроші і т. и. А до того всього в останню хвилину виявилось, що й жадного договору поки-що немає, а єсть лише проект цього договору, — проект чисто попереднього характеру, бо в ньому не вказано ні того, які машини замовляються, ні того, по якій ціні вони продаються, — взагалі нічого реального.

Але цікава подробиця в цьому проекті договору все таки єсть: большевики погодилися винагородити свого контрафєкта за ті збитки, що від поліс од націоналізації його майна в ССРСР. Посередником між американцями та совітами був один німецький банкір; чи не тому саме німецькі кредитори приєдналися до антибольшевицького єдиного кредиторського фронту.

* *
*

В Румунії ведуть планову працю по націоналізації цілого румунського життя. Після довгих підготованих заходів румунський уряд видав декрет, завданням якого являється очистити країну від припливу різного роду чужих підданих та передати до рук румунських громадян керівне місце в площинах торговельної та промислової діяльності в королівстві. Згідно декрету майже половина усього чужепідданого населення має покинути Румунію на протязі близького часу. Урядовці та робітники промислових підприємств дістали повідомлення, що їм даний трьохмісяшний термін для ліквідації справ та од'їзду; залишитися з них можуть певні кваліфіковані категорії в цукровому та інших промислах. Власники промислових та торговельних підприємств для ліквідації справ та продажу своїх фірм дістали двохрічний термін; той самий термін даний всім чужинцям, що оселилися у Румунії з 1914 року, як і тім, що одружилися з румунками до 1 жовтня 1928 року. Декрет цей виданий проти всіх чужинців, що тримають в своїх руках контроль над цілим румунським промислом та торгом, але вістря його спрямоване проти тих обивателів новонабутих провінцій, — Бесарабії, Трансильванії, Буковини то-що, які з тих чи інших причин після війни не захотіли оптувати румунське підданство та продовжують жити по пасах своїх колишніх держав. До цієї категорії належить багато німців, угорців, жидів, росіян то-що. Аналогічні урядові заходи практикувалися уже раз в історії Румунії. Було то з жидами. Коли Румунія одірвалася од турецької надвлади і стала самостійною, місцеві жиди за малими винятками не оптували румунського підданства, а zostалися жити по турецьких пасах. Тоді Румунія позбавила їх політичних та інших прав, трактуючи їх як чужинців. Гірко прийшлося румунським жидам, і довго точилася румунсько-жидівська боротьба, поки справа якось залагодилася. Тепер історію жидів у Румунії повторюють німці, угорці, росіяне то-що.

Observer.

З п р е с я .

Минулого разу в передовиці наводили ми оцінку становища на Україні, яку дав сучасний московський диктатор, генеральний секретар ЦК КПБУ С. Косіор. Зазначали ми тоді, що єдиною опорою окупаційної влади застаються зайшло робітництво та національні меншості. Останнім, — цій мазаній дитині червоної влади, завжди присвячувала вона особливу увагу, зв'язуючи їх інтереси із своїми та всім, чим можна, їм допомагаючи та всякими способами їх підсилюючи проти тубільного населення. На них покладають окупанти свої надії і підчас наступної виборчої кампанії до совітів. В додаток до слів С. Косіора наводимо заяву секретаря ВУЦВК'а Буценка:

«Центральні керівні органи звернули також належну увагу на виборчу кампанію серед національних меншостей. ЦК Нацмену УСРР (головою його є тов. Буценко) докладно обміркував справу перевиборів серед нацменів, опрацював об'їзника про перевибори та план кампанії. Роботу провадитимуть не тільки серед нацменів, що їх виділено до окремих адміністративно-те-

риторіяльних одиниць, але й серед менших груп нацменів. Для цих менших груп нацменів утворюватимуть окремі виборчі участки, по яких поширюватимуть виборчу літературу, плакати, накази, виборчі картки то-що, видані мовою відповідного нацмену. Особливу увагу звернуть на роботу серед тих груп поляків, росіян, чехів і шведів, що їх не виділено до окремих адміністративно-територіяльних одиниць». («Пр. Пр.» ч. 242 з 17. X).

* *
*

Розбійне господарювання червоних катів на Україні доводить до розпачу людність. Голод на півдні ще загострює становище, призводячи вже до кривавих сутичок між селянством та окупаційним військом. Російські газети, що виходять в Румунії, повідомляючи про це, подають запальні прокламації «Революційного Комітету», що розповсюджують-ся на Україні. Наводимо за «Возрожденієм» ч. 1246 з 30 жовтня с. р., яке передрукувало одну з них, уривки з цього крику одчаю.

«Знову, як і шість год тому, заберуть останнє, а народ наш покинуть умірати голодною смертю.

«Червоні московські кати не спиняться перед тим, щоби винищити голодом мільйони нашого населення, як то було вже минулого разу, коли од голоду померло більше як 8 мільйонів мешканців України...

«Не давайте їм хліба!

«Не єдиного дзерна збіжжя червоним грабійникам! ні єдиного карбованця ненависним окупантам!

«Рятуйтеся од голоду, готуйтеся до розправи з проклятою московською комуною!»

* *
*

Ми вже привертали увагу нашого громадянства (в передовиці ч. 40-146) до загрози ліквідації, яка нависла над Українською Господарською Академією в Педебрадах, закликаючи зробити все можливе, щоби урятувати це наше культурне огнище. Тепер в «Українській Громаді», яка виходить у Луцьку, знаходимо заклик Академічної Громади та Громади Студентів при УГА — «Рятуйте Академію!», повний тривоги за долю школи. Молодь академічна, вияснивши докладно, що дала Академія і яка її вага для всього нашого народу, звертається до громадянства українського по пораді і порятунку:

«Ми певні, що почувши наш голос, усе українське громадянство занепокоїться і без найменших винятків зареагує на це нещастя в спосіб його власного розуміння стану справи і можливостей, маючи в кінцевім підсумкові необхідність дальшого існування Української Господарської Академії в Педебрадах.

«Оце на наше розуміння було б завданням головнішим, першочерговим для всього свідомого українського загалу, щоб повернути Академії втрачені нею цього року позиції, що зміряють до її поступової ліквідації.

«Ці заходи, початі сьогодні ж, дали б наслідки свої, без огляду на великі простори і кордони, з певністю на новий рік 1929».

3 широкого світу

— Подався до демісії англійський міністр по справах Індії лорд Біркенгед.

— В Болгарії відкрито велику большевицьку організацію. Арештовано депутата незалежної робітничої партії Стоянова.

— Опубліковано текст франко-китайської угоди про полагодження Нанкінського конфлікту.

— Кантональні вибори у Франції дали перевагу блоку національного єднання і кабінетові Пуанкаре.

— З приводу морського свята американський морський міністр випустив відозву із закликом збудувати таку флоту, яка б лишила позаду флоти найбільших морських держав.

— 21 жовтня Англія бучно святкувала річницю Трафальгарського бою.

— Англійське адміралтейство почало звільняти з арсеналів робітників та урядовців — членів комуністичної партії.

— 28 жовтня в Констанці улаштовано свято 50-річчя приєднання Добруджі до Румунії.

— Німецький уряд виробив проєкт конституційних і адміністративних змін в напрямі централізації. Проти цього особливо протестує Баварія.

— 20 жовтня відкрилася чергова сесія чеського парламенту.

— Однорічна військова повинність у Франції має бути переведена в життя, починаючи з 3 листопаду 1929 року.

— Нанкінський уряд звільнив із служби всіх росіян, військових інструкторів. Одночасно їм запропоновано покинути Китай.

— Заява литовського прем'єра Вольдемараса про небажаність перебування в Ковні латвійського посла Балодіса викликала бурю протестів в Ризі. Латиська преса вимагає перерви дипломатичних зносин.

— Грецький уряд після розбиття переговорів в справі комерційного договору з СССР приписав стягати мито з большевицького краму на загальних підставах.

— Грецький уряд дозволив збудувати на території Греції кілька баз для англійської повітряної флоти, необхідних для лінії Англія-Індія.

— Комерційна статистика вказує на великий зріст за останній час Канадійської торгівлі. При 9 мільйонах населення Канада зайняла по торговельному балансові п'яте місце. Імпорт її досяг — 1.066.700.000 дол., експорт — 1.219.300.000 дол. Більші баланси мають по черзі перед нею лише Америка, Англія, Німеччина і Франція.

— Перервано німецько-польські переговори в справі економічного договору.

— Французький комерційний баланс за 9 місяців 1928 р. складає: імпорт — 38.768.895.000 фр., експорт — 37.551.243.000 франків.

— Сухий режим в Америці по 30. VI. 28 р. дав такі результати: 60 тисяч переслідувань судом, 22 арештованих чужинецький пароплава, і 400 американських кораблів.

— Закінчився страйк докерів в Австралії.

— Литва вивіла Естонії митну війну. Всі ставки збільшено на 100 відс.

— Розпочалися знов в формі обміну думок експертів бельгійсько-голандські переговори про зложення нового торговельного договору.

— Економічні переговори Бельгії з Нанкінським урядом наближаються до благополучного кінця. Договір має бути подібним до Китайсько-Американського.

— В Лондоні зібралася конференція перегляду кодексу морської сигналізації.

— В Парижі відбулася сесія Інтернаціонального Інституту Публічного Права. Інститут має видавати річник змін в конституціях всіх держав.

— Інтернаціональна Академія Порівнюючого Права в Газі випустила 1-ий том своїх «Актів».

— Правнича Школа в Гарварді в Спол. Штатах Північ. Америки одержала 500 тисяч доларів на утворення стипендій для 60 учнів чужинців, які б захотіли вчитися в цій школі. При цьому кожна нація має право дати одного учня.

— В Газі зібрався 13-ий конгрес Міжнародного Червоного Хреста. Шведська преса агітує за уділення Нобелівської премії франц. філософі Г. Бергсонові.

— Проф. Кальмет в Паризькій Медичній Академії зробив доклад про винайдену ним вакцину БСГ. Він вказав на те, що серед 110.000 немовлят, яким було прищиплено цю вакцину, смертність спала з 8 відс. звичайних до 3,5 відс.

— Англійські розкопки коло Ура в Месопотамії викрили рештки су-мерійської культури, що існувала за 3.500 років до РХ.

— Незабаром в Парижі має вийти з друку книжка ген. Сікорського з передмовою маршала Фоша про польсько-московську війну 1920 року, в якій брала участь і українська армія.

— 22 жовтня в Вуз'єр в департ. Арден — місці народження великого франц. історика і письменника Тена, відбулися на його честь імпозантні урочистості.

— До Царьгороду прибуло 115 афганських студентів і студенток, що мають вчитися в турецьких школах.

— Тяжко захворів німецький драматург Зудермац, якому незабаром вже буде 71 рік.

— Англійські газети опублікували листа матері кайзера імператриці Фредерики до своєї матері, англійської королеви Вікторії, з убійчою характеристикою Вільгельма II-го.

— Норвезький рибальський човен «Лейф» витяг з моря бензиновий резервуар гідроплана «Латам», на якому летіли рятувати італійську експедицію генерала Нобіле франц. авіатор Пільбо і норвезький дослідник Амулсен.

— Княгиня Палій вчинила Лондонському ювелірові Нормену Уйцові позив за купівлю у большевиків конфіскованих у неї дорогоцінностей.

— Умер в Парижі відомий історик Олар.

— З-під руїн будинку, який завалився в Венсен коло Парижу, витягнуто 14 трунів. Підрядчик і завідувач будовою арештовані. Більшість жертв — робітники італійці. В мійській думі з цього приводу мають бути інтерв'ю. Слідство передано прокуророві.

— Англійський телеграф прийняв радіо-телеграму д-ра Робінзона на планету Марс. Сподіваної доктором відповіді від марсіян, звичайно, не одержано.

В неділю 28 жовтня 1928 року в перші роковини
смерти світлої пам'яті

ВІКТОРІЇ УДОВИЧЕНКОВОЇ

одправлено було в Українській Православній
Церкві панахиду.

Хроніка.

3 Великої України

— До виборів академиків «Всесоюзної» Академії Наук. — На спільному засіданню Президій Харківського Наукового Т-ва, Укр. Науково-технічного т-ва та інших центральних наукових т-в, яке було скликане з приводу виборів до Всесоюзної Академії Наук, прийшли до висновку, що опублікований список кандидатів на академиків не вичерпує усіх найбільш бажаних кандидатур з наукових діячів України («Ком.», ч. 240 з 14. X).

— Білоруська Академія Наук. — Інститут Білоруської культури переорганізовується в Білоруську Академію Наук. («Пр. Пр.», ч. 243 з 18. X).

— Лісний Факультет в Голосієві. — Заходами та коштами Київського Сільсько-Господарського Інституту, в Голосієві збудовано будинок Лісового Факультету Всеукраїнської Сільсько-Господарської Академії. Будинок розположено серед лісу і вибудовано у стилі українського бароко. В Голосієві є зразкове господарство, яке має більше 1000 гект. землі («Пр. Пр.», ч. 242 з 17. X).

— Музей на могилі Шевченка. — Київська філія Шевченківського Комітету доручила спеціальній комісії на чолі з проф. Дорошкевичем опрацювати план такого музею («Пр. Пр.», ч. 242 з 17. X).

— Виставка проектів пам'ятника Тарасові Шевченкові має відбутися

в Києві у грудні місяці ц. р. («Пр. Пр.», ч. 242 з 17. X).

— Пам'ятник Євгенові Гребінці. — Прилуцький «окрвиконком» постановив впорядкувати могилу письменника, що похований коло роз'їзду Мар'янівка Київ-Полтавської залізниці. Разом з тим вирішено поставити пам'ятник письменникові на ст. Гребінка («Комуніст», ч. 240 з 14. X).

— Офіційні хлібозаготовчі ціни большевики встановили у два рази менші од ринкових. — Темп хлібозаготовок в жовтні визнано за незадовільний. Селяне хліба хлібозаготовщикам по встановленій ціні не віддають, бо на вільному ринку ціна на хліб більше ніж удвічі вища. Пшениця, напр., доходить до 4 карб. за пуд. При таких умовах хлібозаготівля по казенних цінах розвернутися не може. «Наркомторг» України Нуринов заявив, що основним завданням сов. влади на найближчий період являється зменшити ціни на хліб і ліквідувати «розрив» між цінами на вільному ринку і конвенційними («Пр. Пр.», ч. 243 з 18. X).

— Немає на Україні в цьому році картоплі. — Голод завдяки цьому набере ще гостріші форми. Закуплене для робітничих районів і для Донецького басейну не поставляється в умовлений час. Так для Маріупільської округи закуплено було 480.000 пуд. картоплі. 30% всієї картоплі мусіло бути доставлено у вересні, 60% у жовтні і 10% у листопаді. До цього часу одначе одержано тільки 11% замовленої кількості.

Доставлена ж картопля часто уявляє з себе купу гною, непри-

гідного до жадного ужитку. Так, напр., на заводі Ворошилова, робітники виписали собі на зиму картоплю, на що склали наперед 21.000 карб. Завдяки совітській господарці, одначе, 57 вагонів картоплі доставлено цілком гнилими і складені вони за заводом в цілу гору догнивати. Коли прийняти на увагу те, що заготівля картоплі Наркомторгом оголошено «ударною кампанією» нарівні з заготівлею хліба, можна зрозуміти, як загрожується продовольче питання на Україні в зв'язку з браком, крім хліба, ще й картоплі («Комуніст», ч. 242 з 17. X).

— Б р а к з а л і з а. — Розпочалася кампанія збору залізних відпадків з причини браку спривця. За пуд лому платиться 20 коп. («Комуніст», ч. 242 з 17. X).

— У к р а ї н і з а ц і я — На Всеукраїнській «культурараді» гірників Дон. басейну виявилось, що культурну роботу між гірниками провадиться і на далі по московськи. В січні 1927 року бесіди, лекції, доповіді було українізовано лише в розмірі 8,3%, в цьому році цей відсоток — 8,9%, себ-то українізація майже не посунулася. По інших ділянках культурної роботи справа ще гірша. В січні 1927 було 41,8% українських вистав та концертів, а в першому кварталі біжучого року — тільки 34,5%. Українізація різних гуртків спала з 17,5% до 15,9%, живі газети ведуться російською мовою. Працює лише 13 гуртків українознавства з 400 чол., чого, звичайно, дуже мало. Не вважаючи на те, що вимоги на українську книжку систематично збільшуються, поповнення бібліотек українською книжкою дуже відстає від попиту. Місцеві організації купують 80% російських книжок 2-3% українських, решта — татарські. В загальному книжковому фонді українські книжки становлять лише 8,6%. («Комуніст», ч. 240 з 14. X).

— В Луганську виявляються такі установи, в яких жадна особа не знає української мови.

Москалі говорять: «На чарта мені ваша українізація потрібна. Я і в Німеччині трьома цехами керувагиму. Не звільняйте-ж ви мене з посади».

— Разом з тим відзначається повна неписьменність службовців, що мають першу категорію.

— В Кременчузі в клубних бібліотеках є всього 11,3% української літератури.

— В Куп'янському більшість працівників установ, які не знають української мови, категорично відмовилися відвідувати округні курси українознавства.

— В Маріупольщині із 141 перевірених активістів тільки 6 віднесено до першої категорії і 32 до другої, решта — не знає української мови.

З 12 «райпарткомів» тільки 2 провадять свої діла на українській мові. З 20 міських «партосередків» лише осередки «окрвиконкому» та «наросвітні» провадять діловодство по українськи. В клубах нараховується до 22 тисяч книг, з них українських лише — 2.312. У міській кооперації спостерігається рецидив української неписьменности.

— В Одесі перевірка установила, що 30% службовців можна віднести лише до 3 категорії. Партійні організації ставляться неухважно до українізації. Українські вистави в клубах становлять лише 25% всіх вистав. По міських та клубних бібліотеках українські книжки становлять лише 3,5% по окремих бібліотеках — максимум 7% («Комуніст», ч. 242 з 17. X).

— Д н і п р е л ь с т а н. — Перемички на Дніпрі вже зроблені й оголено дно Дніпра. З правого й лівого берегів очищено місце для греблі. Починаються тепер основні роботи. У зв'язку із зменшенням земляних робіт, число робітників, яке досягає 12.000, буде скорочено до 8.000 чол. Роботи на Дніпрельстані йдуть із значним запізненням проти плану. Так на 1 серпня замість 2, 3 відс. основ-

них робіт виконано тільки 1,7%, допоміжних робіт виконано 52% замість 80% запроєктованих. План постачання механічного обладнання виконано на 66% замість 73% і т. д. Відмічається брак будівельних матеріалів. Бракує заліза й вапна («Комуніст», ч. 239 з 13. X).

— Большевики не встановили порядку в добування вугілля. — На з'їзді керівників «рудуправ» Донецького басейну з'ясувалося, що значно збільшилася собівартість вугілля. Однією з причин такого збільшення являється падіння дисципліни серед робітників. Робітники не являються на роботу, особливо по суботам і понеділком, так що в середньому використання машин не перевищує 60%. Справа механізації не розвивається. Робітничий склад по підприємствах також текучий, як і склад технічний. За перше півріччя господарського року у Горлівці, наприклад, «текуча» частина робітників представляє 69%, що спричинилося на 7000 днів прогулів. Оказується, що більш менш сталі кадри робітників набрати не можливо ще й через брак мешкань в Донецькому басейні. До всього цього ще приєднується т. зв. «технічна неписьменність», — себ-то мала технічна підготовка. Крім того збільшується собівартість вугілля через агальну негосподарність. Через те напр., що ліс на шахти постачається не тих розмірів, який потрібний, — тона вугілля дорожчає на 12 коп. Має вплив також і «самокритика», яка направляється не на критикування загальних хиб роботи, а головне на критикування технічного персоналу, який уникає після цього брати більш активну участь в роботі. Відсутність плану роботи також зле відбивається. Один з промовців просто сказав: «треба одверто сказати, що ми самі не досить добре знаємо, що нам потрібно протягом наступного й найближчих років».

Що торкається якості добутого вугілля, то вона значно нижчає. Попільність вугілля становить до 20% і такого вугілля ніде не хотять приймати. Трест «Донвугілля»

має з цієї причини в біжучому році півтора мільйони карб. збитку («Комуніст», ч. 241, з 16. X).

— Московська окупація почувається на кожному кроці. — Між Харьковом і Москвою тягнеться від довшого часу спір про те, де будувати велосипедний завод чи у Харькові, чи у Москві. Всі дані господарського характеру говорять про те, що такий завод мусів би стояти у Харькові, що не вигідно Москві, й московські комуністи за всяку ціну хотять перевести свій план будови заводу в Москві. На останньому засіданні Вищої Господарської Ради в Москві, коли уже треба було прийняти рішення про місце заводу, не винесено рішення, вигідне Москві, тільки після енергичного протесту харківського представника. Але й Україна з того нічого поки не виграла, бо москалі, поки не перетягнуть на своє, починають затягувати справу. Закінчилося тим, що запропоновано «усім зацікавленим сторонам» представити умотивовані доклади. («Комуніст», ч. 241 з 16. X).

— Сполучення Одеса - Марсель. — Відкрито регулярну вантажну корабельну лінію Одеса-Марсель за маршрутом: Одеса - Новоросійськ — Батум - Царьгород - Генуя - Марсель. («Пр. Пр.», ч. 242 з 17. X).

— Селянський терор розвивається. — 15 жовтня на хуторі Тарасівці, Гросульського району пострілом з обрізу тяжко поранено активного селянина Татаренка («Комуніст», ч. 242 з 17. X).

— Живий свідок Шевченкового заслання. — В Бугуруслані проживає Надія Смоляк, дочка коменданта Новопетровської фортеці Ускова, де був на засланні Тарас Шевченко. З листів та що-денника Шевченка видно, яку велику роль в життю письменника відіграла родина Ускових, що полегшувала йому долю під час заслання. Шевченко в своєму денникові згадує за Надію

Ускову, тоді ще маленьку дівчинку, як за свого великого друга. Тепер Надія Смоляк дуже бідує й Українська Академія Наук клопочеться про матеріальну допомогу цьому свідкові Шевченкового застання («Комуніст», ч. 239 з 13. X).

— Українські інженери. — З доповідей на Харківській окружній конференції інженерів та техніків з'ясувалося, що на Україні зараз є всего 3.500 інженерів. Що-до умов праці інженерів, то виявляється, що ще не утворено потрібних умов для роботи інженерно-технічних сил як на виробництві, так і по технічних високих школах («Комуніст», ч. 241 з 16. X).

— Перший сніг у Києві випав 17 жовтня, який одначе скоро розтанув. Сніг випав також і в Одесі. («Пр. Пр.», ч. 243 з 18. X).

— Ширяться венеричні хвороби. — Кількість венеричних захворювань у Харкові весь час зростає, венеричних же диспансерів у місті не висгарчає. («Комуніст», ч. 237 з 11. X).

Газетні звістки.

— Протибольшевицький терор і совітська влада. Київське ГПУ заарештувало гурток осіб, яких обвинувачують в зв'язку з кулаками. Крім того арештовано голову районного виконкому Кудрявцева й голову сільської ради с. Капитоновки Горілича-Гордая.

— В Гомелі засуджено до розстрілу 3 ватажків партизанського загону отамана Івана Іващенко. Цей загін працював проти большевиків протягом довшого часу в Гомельській та Річицькій округах.

— В с. Двориче селяне забили секретаря партійної ячейки Якима.

— На Кримщині в зв'язку з справою про переслідування селян Приходька розстріляно селянина Ішенка.

— Совітський суд у Великій Олександрівці Херсонської округи засудив до в'язниці на ріжні терміни селян с. Блакитнього: братів Гончаренків, братів Шолохів і бувшого городового Гончаренка, що їх обвинувачено в розстрілі кількох комуністів в 1922 році («За Свободу», ч. 240).

— Суд у Харкові засудив до в'язниці Волкова, Божко і Дорогана за те, що вони переслідували робкура Радченка.

— В Харкові ж відбулася судова розправа проти червоноармійців Богданова, Ковалевського й Вашика, що не вжили зброї проти партизан, які обеззброївши сторожу втікли з Харківської в'язниці. Обвинувачених засуджено до в'язниці («Руль», ч. 2403).

— Совітський суд в Могилві засудив до розстрілу М. Кириченка («За Свободу», ч. 243).

— 115-літній повстанець. — У Гомелі відбувся процес проти повстанської організації Яценка, яка кілька літ напала на станиці міліції.

Трьох з членів цієї організації засуджено до розстрілу і негайно ж розстріляно. 115-літнього Каленика засудили на досмертну в'язницю, а шістьох на тяжку в'язницю і каторгу («Діло», ч. 231).

— Україна найбільше плодovitа. — Австрійський статистичний уряд зібрав цікаву статистику зросту населення ріжних європейських народів. Найбільшу кількість народин має Україна: 40,2 на 1000 мешканців, за нею йдуть: Португалія — 37,6, Московщина — 36, Румунія — 36, Польща — 30, Мад'ярщина — 26,9, Чехія — 24,6, Австрія — 19,2, Франція — 18,7, Естонія і Англія по 17,8. («Діло», ч. 235).

3 життя

укр. еміграції

У Франції.

— Могила С. Петлюри. Могилу небіжчика бл. п. Головного Отамана С. Петлюри не забувають як наші емігранти, що у Франції переживають, так і приїзні українці з інших країн, і кожного тижня можна знайти більшу чи меншу китицю квіток, або великий віночок чи просто кілька квіток на могилі. Кожної неділі завжди можна побачити кілька постатів з похиленими чолами, без шапки, над скромною надгробною плитою, на якій написано: Симон Петлюра — 1879-1926.

За останні місяці були покладені квітки й металевий вінець. При вінці біла стрічка із написом: «Вождеві Нації. Від подорожуючих українців з Канади». На інших китицях квітів були написи на стрічках: «С. Петлюри — А. Дзялек з Чикаго» та «Кого не забудуть — Скубівна з Нью-Йорку». Цими днями кимсь принесено два букети хризантем.

— З життя української Паризької парафії. — Рада Паризької парафії прийшла до думки усталили якийсь порядок що-до церковних служб. До цього найбільш спричинилося те, що не завжди «Посл. Новости» вміщували оголошення про службу, яке що раз надсидалося, а також і заяви деяких прихожан, що вони не читають російських часописів. Після обговорення різних пропозицій вирішено провадити служби Божі кожної першої і третьої неділі що-місяця. Так йде вже від вересня місяця. В листопаді служби відбудуться 4 і 18. Що-до служб на великі свята (Різдво, Великодень, Зелені Святки), то про служби в ці дні будуть спеціальні оповіщення листами в церкві й через часописи.

Осягнуто також принципіальне порозуміння з священником

галіканської церкви, де відбуваються наші служби, котрий приобіцяв по змозі дотримуватися встановленого Радою Парафії порядку служб.

В жовтні місяці наша церква дістала цінний дарунок: напрестольне біле покривало, розміром 3 x 3 метри з надзвичайно художньо-виконаним узором в жовтоблакитних кольорах. 7 жовтня перед початком служби покривало було врочисто посвячено, а шановним прихожанкам паніям Агафії Очеретній, Ганні Прошайло та Ганні Чорній була висловлена подяка, проголошена в церкві пан-отцем П. Гречишкіним такого змісту:

«Високодостойна пані. Ви Христом Богом натхнена та любовію до рідної церкви переповнена, добросердно й щиро відчули потреби нашої церкви на чужині. Серед свого нужденого життя емігрантського Ви найшли години, які віддали на те, щоб невсипующо працювати зробити прекрасне напрестольне покривало, такий коштовний і незабутній дарунок для нашої церкви.

Церковна Рада Укр. Правосл. Автокефальної Церкви у Франції тишиться щедрістю й працею нашого жіноцтва і від імені Укр. Правосл. Авт. Парафії висловлює Вам своє щире спасибі». Підписано Голова Церк. Ради та члени її. 7 жовтня 1928 р.

— Панахида по бл. пам' Вікторії Удовиченковій. 28 жовтня с. р. в Правосл. Церкві в Парижі було одслужено панахиду по бл. пам. В. Удовиченковій, що рівно рік тому після довгої та тяжкої хвороби опочила навкі в Парижі. На панахиді було багато присутніх, представники Генеральної Ради, Військового Т-ва, Об'єднаної Громади та інших угруповань та організацій, що перебувають в Парижі.

— Справа допомоги голодуючим на Україні. — Генеральна Рада Союзу Укр. Емігрантських Організацій у Франції, випустивши відозву до Ліги Націй і Міжнародного Червоного

Хреста в справі допомоги голодуючим на Україні, одночасно звернулася до всієї української еміграції з пропозицією приєднатися до агаданого звернення її до міжнародних чинників, а крім того до проф. О. Шульгина з проханням взяти на себе організацію Українського Емігрантського Комітету допомоги голодним на Україні і репрезентацію цього Комітету в аналогічних міжнародних органах, коли такі повстануть.

— Подорож ген. О. Удовиченка до Ліону. — 20 жовтня завітав до Ліону ген. О. Удовиченко, Голова Військового Товариства на терені Франції. Щиро і сердечно вітали вояки українські свого дорогого гостя. Зустріли ген. Удовиченка на двірці члени філії Військового Т-ва з полк. Чмілем на чолі. Увечері ген. Удовиченко одвідав виставу «Невільник», яку дало Мистецьке Т-во. Нетерпляче чекали довідатися ззагалі про наше життя, про стан укр. справи, про ближчі і дальші перспективи наших змагань. В неділю по обіді одбули сходуни, на яких ген. Удовиченко зробив доклад, розповівши громадянам українським, закинутим в Ліон, про загальне наше політичне положення, про стан речей на Україні, про роботу і діяльність Уряду УНР, про працю Т-ва та подав інформації, на всі питання, які йому потому ставили. Видно було, що потреба в них є дуже пекуча і нагальна. Доклад ген. Удовиченка, який перейшов в бесіду, затягся дуже довго, але справив на присутніх, як найкраще враження. Тепла і глибоко сердечна атмосфера панувала серед присутніх, які із захопленням слухали одного із видатних військових начальників української національної армії. Після закінчення докладу, було влаштовано спільну вечерю, дану на честь дорогого гостя. Говорилися промови, виголошувалися тости за Україну, її національний уряд на чолі з Головним Отаманом, за українське військо то-що.

Приїзд ген. Удовиченка до Ліону віс так багато хорошого в бу-

денне життя наших вояків, пробудив в їх нові сили до праці та викликав нові джерела енергії на продовження боротьби, скріпив віру в нашу конечну перемогу над ворогами, що члени Військового товариства в Ліоні звернулися із закликом до всього українського воїнства триматися купи, жити організовано і працювати над створенням потрібного для України кадру української армії.

— Вистава в Ліоні. — 10 жовтня б. р. Українським Артистичним Гуртком в м. Ліоні було улаштовано в залі «Cristal Palace» вечерю. Виставлено було драму «Невільник» під режисурою п. П. Лагошного. Як із художнього, так і з артистичного боку виконано до кінця бездоганно. Гарне враження зробив своєю грою і не одному з присутніх нагадав історію запорізьких походів за море — п. І. Дегтяр в ролі стар. Коваля. Добре виконала роль Ярини панна Т. Богінська, вона дала справжній тип української дівчини, час спокійного життя, розлуки і несподівану зустріч із нареченим. Остання зустріч була так проведена зворушливо, що викликала у багатьох сльози. З загального числа артистів треба відмітити панів Логошного, Губаренка, Григораша, Овсієнка, Михайловського, Копишаша.

Зала була переповнена по береги. Виставу одвідав ген. Удовиченко, який перебував на той час у м. Ліоні. Загальне враження від вистави дуже добре. Треба бажати гурткові й надалі розвивати свою діяльність і працювати так же успішно на користь українського мистецтва.

— Оден-Ле-Тіш. — 14 жовтня ц. р. після 3-х місячної літньої перерви Українським Драматичним Гуртком, що існує при Громаді в помешканню «Саль де Фет» було виставлено «Батькову Казку» Тобілевича на 5 дій. В п'єсі як і завжди прийняли участь старі аматори: пані Прилуцька, Гахович та пані Гусак, Євдошенко, Спондовський, Нетреба, Зубенко і Маяцький.

Кожним зокрема аматором свій роль було проведено досить гарно. Особливо ж помітні були й звертали з окрема на себе увагу публіки панове Нетреба, Зубенко і Майдський. Не можна обійти мовчанняю також і пані Хохун, яка виступала в цій виставі перший раз на сцені і, не володіючи досить українською мовою, (пані Хохун — грузинка, з'уміла цілком як слід справитися із своїм завданням).

Після вистави відбулися танці до 4-ої год. ранку. Досить гарний збір з вистави на цей раз дав можливість знову придбати де-яке майно для гуртка і навіть такі речі, як парики жіночі й чоловічі.

Остається тільки побажати гурткові працювати далі і ширше розгорнути свою діяльність, поступово захоплюючи українське громадянство, що там перебуває.

В Чехії.

— З життя Українського Університету в Празі. З огляду на від'їзд проф. Вол. Тимошенка, обраного ректором на 1928-29 акад. рік, до Америки, куди він закликаний на доцента Мічиганського Університету та відмовлення проф. П. Андриєвського і проф. Дністрянського від деканства, 5 і 16 жовтня відбулися вибори нового Сенату, при чому ректором обрано проф. Дмитра Антоновича, деканом філософичного факультета — проф. Біднова В. і деканом правничого факультета проф. С. Шелухина.

Виклади на університеті розпочалися 16 жовтня. До цього часу записалося більше 100 студентів, але вписи ще продовжуються.

В Америці.

— Свято українських дітей в Філадельфії. — Це свято стягнуло великі маси публіки. Простора зала була по береги заповнена укр. дітьми й старшим громадянством. Програма святого складалася із співу, музики та диточих січових вправ. Свято закінчилося виставою «Сирота», відіграною школярами з Соуту («Діло», ч. 236).

З літературного життя.

Від якогось часу став помітним в Галичині активний наступ соціалістів на спілку з москвофілами ріжних політичних напрямків проти «Літературно - Наукового Вістника» і його начального редактора д-ра Д. Донцова. Очевидна річ, що ЛНВістник, який цілий час свого відновленого видання під редакцією Д. Донцова був національним огнищем на всіх українських землях і провадив рішучу і послідовну боротьбу за національно-державні ідеали українського народу, був не до смаку комуністам і московському центрові. Не дивно, що вся ця зграя за всяку ціну хоче знищити ЛНВістник в теперішнім його напрямку.

Але дивним і смутним, а рівночасно фактом є, що проти ЛНВістника і проти його редактора Д. Донцова ведуть рівно ж наступ і УНДО, яке має своїх членів у видавничій Спілці (Надзирна Рада) та Союз журналістів і письменників у Львові, який нічим досі не виявив своєї діяльності, окрім урядження одного чи двох ювілеїв і який має в своїх членах і большевиків.

Окрім того цими днями у Львові вперто розповсюджуються новинки, що редакторів д-ру Д. Донцову Видавничої Спілки з кінцем грудня ц. р. вивіла в редактуванні ЛНВістника (добра подяка за шостирічне редактування укр. нац. органу в таких тяжких обставинах).

Рівно ж поширюються чулки, що по бажанню «загравистів», які не пішли до трудовиків, з початком 1929 має виходити новий національний орган в Галичині («Нова Заграда») під редакцією д-ра Д. Донцова. Цей новий орган мав би продовжувати роботу буйшої «Заграви» (двохтижневика), а відтак ЛНВістника, який в останній час був об'єднуючим центром прихильників агресивного українського націоналізму. М. М-ич.

— Одночасно стало відомим, що багато із співробітників ЛНВістника на випадок одходу д-ра Д. Донцова од редактування ЛНВістника не прийматимуть більше участі в ньому.

Зміст.

Париж, неділя, 4 листопаду 1928 року — ст. 2. — А. Яковлів. До питання про легальність Уряду УНР — ст. 5. — В. С. З життя й політики — ст. 15. — *O b s e r v a t o r*. З міжнародного життя — ст. 18. — З преси — ст. 21. — З широкого світу — ст. 23. — Хроніка. З Великої України — ст. 25. — Газетні звістки — ст. 28. — З життя укр. еміграції — У Франції — ст. 29. — У Чехії — ст. 31. — В Америці — ст. 31. — З літературного життя — ст. 31.

ВИЙШОВ З ДРУКУ І ПОСТУПИВ У ПРОДАЖ
в Варшавському
СИНОДАЛЬНОМУ СКЛАДІ
УКРАЇНСЬКИЙ ІЛЮСТРОВАНІЙ КАЛЕНДАРЬ
на 1929 рік.

«ДОБРИЙ СІЯЧ»

(IV рік видання).

Календарь виданий в 1/16 долю аркуша і має художню, в кількох фарбах, обгортку роботи артиста-маляра Бжеського. Крім календарних відомостей, читачі в «Доброму Сіячі» знайдуть багато різного інформаційного матеріалу, як: відомості про державну владу і церковні установи, відомості з сільсько-господарчого життя, а також міри, пошт.-телеграф. тариф і т. д.

В тексті вміщено багато малюнків.

Ціна 1 злотий, за кордон 15 америк. центів. Особи, котрі замовляють календарь безпосередньо в Синодальному Складі, за пересилку не платять.

Книгарням і кушням, що купують гуртом, значна знижка.

Адреса: WARSZAWA-Praga, ul. Zygmuntowska 13. Skład Synodalny.

КОЖДОМУ ДАРОМ

хто закупить у нашій книгарні хоч за найменшу суму книжок
даємо

ПРЕМІЮ

У нас на складі великий вибір укр. книжок, мап, картин, портретів: Шевченка, Франка, С. Петлюри і Богуна, листівки і українські товариські відзнаки.

Жадайте безплатно каталог по адресі: **Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula. Wien I. Riemergasse, 2. AUTRICHE.**

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Педагуе — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко.**

Le Gérant: M-me Perdrizet.